

İDARÎ YARGIDA BELİRSİZ TAM YARGI DAVASI İHTİMÂLİ POSSIBILITY OF ADMINISTRATIVE ACTION FOR UNQUANTIFIED DAMAGES

Yasin SEZER*
Uğur BULUT**

Özet: Özel hukukta alacağın miktar ve kapsamının tam olarak tespit edilmesinin mümkün olmadığı durumlarda, davacıya belirsiz alacak davası açma imkânı düzenlenmiştir. İdarî yargıda ise Danıştay içtihatlarıyla kabul edilen bu dava türü, -çalışmamızda belirsiz tam yargı davası olarak anılacaktır- bugün de belirli şartlar altında hâlen uygulanabilir olmalıdır. Zira davacının, zararını belirlemesinin kendisinden beklenemeyeceği veya imkânsız olduğu hâller idarî yargılamada hukukunda da karşımıza çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Belirsiz alacak davası, tam yargı davası, dava konusu, ıslah

Abstract: When it is not possible to determine the scope and sum of the claim in private law, plaintiff is provided with legal regulations to bring an action for an unquantified debt. In administrative law, such an action, which will be called as administrative action for unquantified damages in this article, is accepted and improved by case-law interpretations of The Council of State and it must today still be applicable under some certain circumstances. Because such cases that plaintiff can not determine or be expected to determine the scope and sum of the claim is also possible in administrative law.

Keywords: action for an unquantified debt, administrative action for damages, subject-matter

GİRİŞ

İdarî Yargılama Usûlü Kanununda detaylı düzenlemelere yer verilmemiş ve birçok konuda Hukuk Muhakemeleri Kanununa atıf yapılmıştır¹. Ancak hukuk yargılamasındaki somut kanunî düzen-

* Prof. Dr., İzmir-Gediz Üniversitesi Hukuk Fakültesi İdare Hukuku Anabilim Dalı Başkanı.

** Arş. Gör., İzmir-Gediz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medenî Usûl ve İcra-İflâs Hukuku Anabilim Dalı.

¹ İdarî Yargılama Usûlü Kanunu'nun 31. maddesinde sayılan konularda Hukuk Usûlü Muhakemeleri Kanunu'na atıf yapılmıştır. Ancak, 01.10.2011 tarihinde 1086 sayılı Hukuk Usûlü Muhakemeleri Kanunu, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 450. maddesiyle yürürlükten kaldırılmış ve 447. maddesinde di-

lemeler arasına dahi 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile 01.11.2011 yılında dahil olan belirsiz alacak davasının, idarî yargılamada çok daha eski bir tarihi vardır. Zira, idarî yargılama hukukunda belirsiz alacak davasına benzeyen bir dava türü, herhangi bir kanunî düzenleme olmaksızın, içtihatlar yoluyla kabul edilmiştir. Bu noktada üzerinde durulması gereken diğer bir husus da, 11.04.2013 tarih ve 6459 sayılı Kanunun 4. maddesiyle İdarî Yargılama Usûlü Kanununun 16. maddesinin dördüncü fıkrasına tam yargı davalarında dilekçede belirtilen miktarı nihaî karar verilinceye kadar harcı ödenmek suretiyle bir defaya mahsus olmak üzere artırılabilme imkânıdır. Çalışmamızda, gerek hukuk yargılamasındaki gerekse idarî yargıdaki kanunî düzenlemeler ve içtihatlar karşılaştırarak açıklanacak ve idarî yargılama hukukunda da özel hukuktaki belirsiz alacak davasına paralel şekilde bir tür belirsiz tam yargı davasına ihtiyaç olup olmadığı tartışılacaktır. Bu kapsamda, 11.04.2013 tarihli değişikliğin getirdikleri ve bu değişiklikten sonra belirsiz tam yargı davası ihtiyacının hâlen hissedilip hissedilmeyeceği üzerinde durulacaktır. Zira idarî yargılama hukukundaki bu sorunlar uzun süredir tartışılmakta ve bir çözüm üretilmesi gerekliliği dile getirilmektedir².

I. HUKUK YARGILAMASINDA BELİRSİZ ALACAK DAVASI

A. Genel Olarak

Belirsiz alacak davası, hukukumuzda ilk kez 1 Ekim 2011 tarihinde yürürlüğe giren 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununun 107. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre, davanın açıldığı tarihte alacağın miktarını veya değerini tam ve kesin olarak belirlemenin imkânsız olduğu ya da bu belirlemeyi yapmanın alacaklıdan beklenemeyeceği hâllerde hukukî ilişki ve asgari bir miktar belirtilmek suretiyle belirsiz alacak davası açılabilecektir.

ğer kanunların mülga 1086 sayılı kanuna yaptığı atıfların Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun ilgili hükümlerine yapılmış sayılacağı belirtilmiştir. Bu nedenle, İdarî Yargılama Usûlü Kanunu'nun 31. maddesinde yapılan atıflar Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun karşılık maddelerine yapılmış kabul edilmektedir.

² Fatih Birtok, "Tam Yargı Davalarında Fazlaya İlişkin Hakların Saklı Tutulması ve Anayasa Mahkemesi'nin 12.06.2008 Tarihli Kararı", *Terazi Hukuk Dergisi*, Temmuz 2009, S. 35, Yıl 4, s. 31.

Hukuk Muhakemeleri Kanunundan önce talep sonucunun belirlenemeyeceği hâllerde davacının karşılaştığı zorluklara dikkat çekilmiş ve bu durumlarda kısmî dava veya tespit davası gibi medenî usûl hukukundaki diğer dava türlerine başvurulabileceği belirtilmişti. Ancak esasen alacağın belirsiz olduğu hâllerde başvurulabilecek tek yol kısmî dava olabilir ve bu imkân dahi talep edilmeyen alacak miktarının zamanaşımına uğraması, miktarın fazla belirlenmesi nedeniyle reddedilen kısım için yargılama giderlerine mahkûm olma ihtimâli ve son olarak talebi artırabilmek için sadece bir kez başvurulabilecek bir yol olan ıslah suretiyle talebin artırılması gerekliliği nedeniyle ihtiyaçları tam olarak karşılayamazdı³. Bu nedenle, hukuk yargılamasında belirsiz alacak davası ihtiyacı hissedilmiş ve nihayet 1 Ekim 2011'den itibaren buna ilişkin somut düzenlemeler de yürürlüğe girmiştir.

B. Hukuk Yargılamasında Talep Sonucunun Yeri ve Önemi

Malvarlığına ilişkin davalarda dava konusunun değeri dilekçede gösterilmelidir (HMK m. 119/1-d). Bu değer, dava açılırken alınacak harcın belirlenmesi bakımından önemlidir. 492 sayılı Harçlar Kanununa göre de dava konusunun değerinin belirlenmesinin mümkün olduğu hâllerde bu değer dilekçede gösterilmesi zorunludur (HarçK m. 16/3).

Yargılama sırasında değer eksik tespit edildiği anlaşılırsa, sadece o duruşma için yargılamaya devam edilir ve eksik olan harç tamamlanmadıkça yargılamaya devam edilmez; dosya işleminden kaldırılır (HarçK m. 30).

C. Belirsiz Alacak Davasının Amacı

Dava açılırken talep sonucunun açık bir şekilde gösterilmesi (HMK m. 119/1-ğ) ve dava konusunun değerinin gösterilmesi zorunludur (HarçK m. 16/3). Ancak talep sonucunun değerinin tam olarak tespit edilemeyeceği hâllerde bu kuralları katı bir şekilde uygulamak davacıyı zor durumda bırakabilir. İlk olarak, talep sonucunu tam olarak

³ Hakan Pekcanitez, Belirsiz Alacak Davası, Yetkin Yayınları, Ankara 2011, s. 18; Hakan Pekcanitez / Oğuz Atalay / Muhammet Özokes, Medenî Usûl Hukuku, 14. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2013, s. 440-441; Simil Cemil, Belirsiz Alacak Davası, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2013, s. 112-115.

belirleyemeyen davacı bu miktarı her ihtimâlê karşı yüksek tutarsa, talep sonucunun kabul edilmeyen kısmı için haksız çıkacak ve yüksek bir yargılama giderine mahkûm edilecektir⁴. Bu endişeyle kısmî dava açan davacı ise, talep edilmeyen kısmın zamanaşımına uğraması tehlikesiyle karşı karşıya kalacaktır⁵. Dahası kısmî dava sürecinde zamanaşımı dolmasa dahi, aynı yargılamada bir kez kullanılabilecek ıslaha başvurulması ya da ek dava açılması da ne davacıya belirsiz alacak davasının imkânlarını sağlayabilecek ne de usûl ekonomisine uygun olacaktır. Bu nedenlerle, belirsiz alacak davası, talep sonucunun tam olarak tespit edilemediği hâllerde, davacının dava açarken belirleyebildiği miktar üzerinden davasını açarak daha sonra ıslah ya da zamanaşımı gibi risklerle karşılaşmaksızın hakkına ulaşmasını amaçlamakta ve genel olarak hak arama özgürlüğüne hizmet etmektedir⁶.

D. Belirsiz Alacak Davasının Şartları

Hukuk Muhakemeleri Kanununun 107. maddesine göre, davanın açıldığı tarihte alacağı miktarını yahut değerini tam ve kesin olarak belirlemesinin kendisinden beklenemeyeceği veya bunun imkânsız olduğu hâllerde, alacaklı, belirsiz alacak davası açabilir. Bu durumda, belirsiz alacak davasının açılabilmesi için her şeyden önce davacının dilekçesinde talep sonucunu belirleyememesi veya belirlemesinin imkânsız olması gerekmektedir. Alacağın miktarı davacı tarafından dilekçede belirlenebilir nitelikte ise belirsiz alacak davası açılmaz. Talep sonucunun belirlenmesinin imkânsız olması, davacının talep sonucunu tam olarak, hiçbir şekilde belirleyemeyeceği hâllerde söz konusu olabilir⁷. Örneğin, hukuka aykırı bir fiile maruz kalan ve tedavisi devam eden ya da dava tarihinde hukuka aykırı durumun devam et-

⁴ Örneğin, Harçlar Kanunu 1 Sayılı Tarife'ye göre konusu belirli bir değere ilişkin davalarda esas hakkında verilen kararlarda hüküm altına alınan uyuşmazlıktan %068,31 oranında karar ve ilâm harcı alınır. 28. maddenin birinci fıkrasına göre ise, bu karar ve ilâm harcının dörtte biri peşin olarak ödenmelidir. O hâlde, talep edilen miktar arttıkça ödenmesi gereken peşin harcında artacağı tartışmasızdır.

⁵ Pekcanitez, s. 28; Karşı Abdurrahim, Medeni Muhakeme Hukuku, 3. Baskı, Alternatif Yayıncılık, İstanbul 2012, s. 389; Simil, s. 113.

⁶ Pekcanitez, s. 31; Pekcanitez-Atalay-Özekes, s. 444; Simil, s. 131.

⁷ Baki Kuru / Ramazan Arslan / Ejder Yılmaz, Medenî Usul Hukuku Ders Kitabı, 24. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2013, s. 264; Görgün L. Şanal/Kodakoğlu Mehmet, Medeni Usul Hukuku, Yetkin Yayınları, Ankara 2012, s. 139; Pekcanitez, s. 43; Pekcanitez-Atalay-Özekes, s. 446; Karşı, s. 396; Simil, s. 215.

mesi nedeniyle sürekli bir zarara uğrayan davacının talep sonucu tam olarak tespit etmesi mümkün değildir. Manevî tazminat talebinde olduğu gibi tazminat miktarını belirlenmesi hâkimin takdirinde olduğu durumlarda da talep sonucunun davacı tarafından belirlenmesinde hukukî bir imkânsızlık olduğu kabul edilmektedir⁸. Talep sonucunun belirlenmesinin özel bir uzmanlık gerektirdiği, bu hesabın davacı tarafından yapılamayacağı; aksi durumda davacının yüksek yargılama gideri riskini üstlenmek zorunda kalacağı durumlarda ise talep sonucunun belirlenmesi davacıdan beklenemeyecek ve belirsiz alacak davası açılabilecektir⁹.

Talep sonucunun belirlenemediği durumlarda hiçbir miktar gösterilmeksizin dava açılmaz. Davacı, ancak asgari bir miktar veya değeri belirtmek suretiyle belirsiz alacak davası açabilir (HMK m. 107/1). Bu asgari miktar, davanın açıldığı tarihte davacı tarafından belirlenebilen miktardır. Diğer bir deyişle, davacı, belirsiz alacak davasında asgari miktarı tamamen bağımsız bir şekilde, göstermelik bir miktar olarak tespit edemez. Harç ve avans gibi masraflardan kaçınmak amacıyla belirlenebilecek asgari miktardan daha az bir miktar gösterilerek dava açılmışsa, hâkim, belirlenebilir talep sonucunun eksiksiz olarak gösterilerek harcın tamamlanmasını davacıdan isteyebilmelidir¹⁰.

Belirmek gerekir ki belirsiz alacak davasında belirsiz olan sadece alacağın miktarıdır; davanın tamamı belirsiz değildir. Bu nedenle, alacağın miktarı belirlenemese de bu alacağın dayandığı tüm vakıaların eksiksiz olarak bildirilmesi gerekir¹¹. Nitekim belirsiz alacak davasına ilişkin düzenlemelerde, iddianın genişletilmesi yasağına tâbi olmaksızın sadece talebin artırılabilmesi belirtilmiştir (HMK m. 107/2). O hâlde, belirsiz alacak davasında da daha sonra yeni vakıaların ileri sürülmesi bu yasak kapsamında kalacaktır. Benzer şekilde, vakıalara ilişkin deliller de dilekçede belirtilmeli ve süresi içerisinde mahkemeye sunulmalıdır¹².

Belirlenebilen asgari bir miktar üzerinden açılan belirsiz alacak

⁸ Pekcanitez, s. 44; Pekcanitez-Atalay-Özekes, s. 447; Simil, s. 221.

⁹ Pekcanitez, s. 45; Pekcanitez-Atalay-Özekes, s. 448; Simil, s. 227 vd.

¹⁰ Pekcanitez, s. 49; Simil, s. 265.

¹¹ Pekcanitez, s. 49; Pekcanitez-Atalay-Özekes, s. 456; Simil, s. 237.

¹² Pekcanitez, s. 50; Simil, s. 243.

davasındaki bu miktar geçici talep sonucudur ve en geç tahkikat aşamasının sonunda kesin talebe dönüştürülmelidir. Hukuk Muhakemeleri Kanunu, “tahkikat sonucu alacağın miktarı veya değerinin tam ve kesin olarak belirlemenin mümkün olduğu anda” geçici talebin kesin talebe dönüştürülmesine imkân tanımaktadır (HMK m. 107/2). Ancak, bu anı kesin olarak davacı tespit edecek, hâkim tarafından bu amaçla süre verilmesi söz konusu olmayacaktır¹³. Kesin talebin bildirilmemesi hâlinde, hâkim, geçici talep olan asgari miktarı esas alarak karar verecektir¹⁴.

II. İDARÎ YARGIDA TAM YARGI DAVASI

A. Genel Açıklama

İdarî yargıda genel anlamda iki tür dava bulunmaktadır. Bunlardan ilki olan iptal davaları idare hukukuna özgü bir dava türü olup, bu dava ile idarî işlemin hukuka aykırı olup olmadığı incelenir¹⁵. İstisnaen idarî sözleşmeler de iptal davasına konu olabilmektedir¹⁶. Diğer bir dava türü olan tam yargı davaları ise idarî eylem ve işlemlerden zarar¹⁷ görenler tarafından, bu zararın giderilmesi talebiyle açılan davalardır¹⁸. Bu bakımdan, idare hukukundaki iptal davasının bir

¹³ Pekcanitez, s. 52; Pekcanitez-Atalay-Özekes, s. 459.

¹⁴ Pekcanitez, s. 52; Pekcanitez-Atalay-Özekes, s. 456; Simil, s. 268.

¹⁵ Sıddık Sami Onar, İdare Hukukunun Umumi Esasları, III. Cilt, 3. Baskı, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul 1966, s. 1770; Gözübüyük A. Şeref/Tan Turgut, İdare Hukuku, C. II, 7. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara 2014, s. 248; Tan Turgut, İdare Hukuku, Turhan Kitabevi, Ankara 2011, s. 734, 747 vd.; Zabunoğlu Yahya Kazım, İdare Hukuku, C. II, Yetkin Yayınları, Ankara 2012, s. 217.

¹⁶ Gözübüyük/Tan, s. 249-251; Tan, s. 761; Gözler Kemal, İdare Hukuku, C. II, 2. Baskı, Ekin Yayınevi, Bursa 2009, s. 220 vd.; Çağlayan Ramazan, İdarî Yargılama Hukuku, 3. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2013, s. 339.

¹⁷ İdarî işlem ve eylemler nedeniyle mahrum kalınan kar gibi muhtemel zararlar somut ve gerçekleşmiş bir zarar olarak kabul edilmemekte; bu durumlarda ihtimal ve varsayım dayanarak tazminata hükmedilemeyeceği sonucuna varılmaktadır. Bkz. Gözübüyük/Tan, s. 683; Güran Sait, “Türk İdare Hukukunda Tazminat Miktarının Saptanması”, Sorumluluk Hukukunda Yeni Gelişmeler III Sempozyumu, Ankara 12-13 Mayıs 1979, İstanbul 1980, s. 155; Ergen Cafer, İdarî Yargı Davaları, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2008, s. 548; Danıştay 8. D., 18.11.1997, E. 1995/376, K. 1997/3431 (Kazancı Bilişim-İçtihat Bilgi Bankası).

¹⁸ Onar, s. 1797; Gözler Kemal/Kaplan Gürsel, İdare Hukuku Dersleri, 12. Baskı, Ekin Yayınevi, Bursa 2012, s. 839; Çağlayan, İdarî Yargılama, s. 467; Candan Turgut, Açıklamalı İdarî Yargılama Usulü Kanunu, 5. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2012, s. 62; Şahiner Muhammed Emin/Pinegöz Aysun, İdarî Yargılama Usulü Kanunu, Bilge Yayınevi, Ankara 2013, s. 44.

eda davası niteliğinde¹⁹ olan belirsiz alacak davasıyla bağdaşmayacağı açıktır²⁰. Tam yargı davalarının ise -uğranılan zararın giderilmesi amacı dikkate alınarak- özel hukuktaki eda davalarına benzediği kabul edilmektedir²¹. Tamamen idare hukukuna özgü bir dava olan iptal davasını belirsiz alacak davası açısından incelemek ve karşılaştırmak mümkün değildir. O hâlde, belirsiz alacak davasının bir tür eda davası olması ve tam yargı davasının da eda davalarına benzetilmesi dikkate alınarak, idare hukukunda belirsiz alacak davası benzeri bir uygulamanın mümkün olup olmadığı açıklanmalıdır.

Tam yargı davaları bakımından aşağıda yapılacak belirlemeler, mahkeme kararlarına uygun işlem yapılmayan hâllerde²², idare aleyhine açılacak maddî ve manevî tazminat davaları bakımından da aynen uygulanabilir olacaktır (İYUK m. 28/3). Zira zaten tam yargı davaları idare hukukuna özgü isimleriyle tazminat veya duruma göre istirdat davalarıdır²³.

İdarî yargıdaki tam yargı davalarının amacı esasen idarece yapılan hak ihlâlinin sonuçlarının giderilmesi ise de, bu davalarda da özel hukuktaki alacak davaları gibi belirli bir paranın ödenmesi söz konusudur. Diğer bir deyişle, idare hukukunda nakten tazmin ilkesi geçerlidir²⁴. Bu yüzden, Hukuk Muhakemeleri Kanununda düzenlenen *belirsiz alacak davası* ismi idarî yargıda da kullanılabilir. Ancak, bu tür davaların idarî yargıdaki özel adlandırılmasına paralel bir şekilde çalışmamızda *belirsiz tam yargı davası* ifadesi tercih edilmiştir.

¹⁹ Bu konuda bkz. Pekcanıtez, s. 31 vd.; Pekcanıtez-Atalay-Özekes, s. 444-446; Simil, s. 94 vd.

²⁰ Simil, s. 423.

²¹ Gözübüyük/Tan, s. 614; Tan, s. 734, 931; Çağlayan, İdarî Yargılama, s. 467; Candan, s. 170; Birtek, s. 25; Simil, s. 424; Şahiner/Pinegöz, s. 44; Pınar İbrahim, "İdarî Yargı Kararlarının Uygulanması Aşamasında Karşılaşılan Sorunlar", *Terazi Hukuk Dergisi*, 2007, S. 16, s. 117.

²² İdarî yargı kararlarının uygulanmasındaki hukukî ve fiilî imkânsızlıklar için bkz. Pınar, s. 105; Keskin Bayram, "İdarî Yargı Kararlarının Uygulanmasında Hukukî veya Fiilî İmkânsızlık", *Terazi Hukuk Dergisi*, 2009, S. 38, s. 45 vd.

²³ Gözübüyük/Tan, s. 615; Tan, s. 932; Gözler/Kaplan, s. 839; Çağlayan, İdarî Yargılama, s. 471; Candan, s. 170; Ergen, s. 408 vd.

²⁴ Çağlayan, İdarî Yargılama, s. 559. Doktrinde, nakten tazminin yetersiz kalabileceği durumlarda, idareyi belirli bir edimde bulunmaya mahkûm etme gibi diğer tazmin yöntemlerinin geliştirilmesi gerektiği de ileri sürülmüştür. Bkz. Güran, s. 159.

E. Tam Yargı Davalarında Talep Sonucunun Yeri ve Önemi

İdarî Yargılama Usûlü Kanununun 3. maddesinin ikinci fıkrasının d bendinde tam yargı davasına ilişkin dilekçede *uyuşmazlık konusu miktarın* yer alması gerektiği açıkça hükme bağlanmıştır. Bu miktar, aynen özel hukukta olduğu gibi dava açılırken alınacak harcın belirlenmesi bakımından da önemlidir²⁵.

İdarî yargıda dava açma sürelerin kısıllığı ve alacağın bir kısmının talep edilerek fazlaya ilişkin hakları daha sonra ileri sürmenin her zaman kabul edilmemesi²⁶ tam yargı davalarında talep sonucunun önemini daha da artırmaktadır. İdarî Yargılama Usûlü Kanununun 31. maddesinde Hukuk Muhakemeleri Kanununun ıslaha ilişkin düzenlemelerine atıf yapılmamış olması²⁷ nedeniyle idarî yargıda ıslahla talebin sonradan artırılmasının uygulamada kabul görmemesi²⁸ de bu öneme katkı sağlamaktaydı. Dilekçede bir miktar göstermek zorunda olan davacı, çoğunlukla bu miktarı daha sonra değiştirememekte ve bu durum davacıyı yukarıda değindiğimiz belirsiz alacak davasının ortadan kaldırmak istediği tüm risklerle karşı karşıya bırakmaktadır²⁹.

²⁵ Yukarıdaki I nolu başlığı B alt başlığına bakınız.

²⁶ Candan, s. 262; Ünlüçay Metin, "İdarenin Tazmin Borcu ve Enflasyon Olgusu", *Danıştay Dergisi*, 1998, S. 94, s. 8; Yayla Yıldızhan, *İdare Hukuku*, 2.Baskı, Beta Basım, Eylül 2010, s. 465; Kaya Cemil, "İdari Yargıda Mahkeme Kararlarının Uygulanmaması Nedeniyle Manevi Tazminat İstemi", *Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2010, C. XIV, S. 1-2, s. 73; Birtok, s. 23 vd.; Ergen, s. 548; "İdarî yargılama usûlünde, ilgililerin fazlaya ilişkin haklarını saklı tutarak tam yargı davası açabilmelerine olanak tanınmamıştır." *Danıştay 6. D.*, 11.05.2000, E. 1999/2712, K. 2000/2819 (Kazancı Bilişim-İçtihat Bilgi Bankası).

²⁷ İdarî Yargılama Usûlü Kanununun 31. maddesiyle düzenlenen atıf hükümlerinin eleştirisi için bkz. Günday Metin, "Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Hükümlerinin İdari Yargıda Uygulama Alanı", *İdari Yargının Yapılandırılması ve Karşılaştırmalı İdari Yargılama Usulü*, *Danıştay Sempozyumu 11-12 Mayıs 2001*, Ankara 2003, s. 83 vd.; Erkut Celal, "İdari Yargının Yeniden Yapılandırılmasında Yargılama Hukuku Kurallarının Etkinleştirilmesi Sorunu", *İdari Yargının Yapılandırılması ve Karşılaştırmalı İdari Yargılama Usulü*, *Danıştay Sempozyumu 11-12 Mayıs 2001*, Ankara 2003, s. 94-98.

²⁸ Bu konuda bkz. Yılmaz Ejder, "İdari Yargıda İddia ve Savunmanın Genişletilmesi/Değiştirilmesi Yasağı", *Ankara Barosu Dergisi*, 1983, S. 3-4, Yasak, s. 20; Kaya Cemil/Akcan Recep, "Medeni ve İdari Yargıda İddia ve Savunmanın Genişletilmesi veya Değiştirilmesi Yasağı", *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 2009, C. LXVII, S. 1-2, s. 140; Anayasa Mahkemesi, 12.06.2008, 2004/103, 2008/121 (Resmî Gazete, 23.12.2008, 27089).

²⁹ Yukarıdaki I nolu başlığı C alt başlığına bakınız.

11.04.2013 tarih ve 6459 sayılı Kanunun 4. maddesiyle İdarî Yargılama Usûlü Kanununun 16. maddesinin dördüncü fıkrasına eklenen ek cümle bu riskleri bir nebze olsun giderilebilecek niteliktedir. Buna göre, tam yargı davalarında dilekçede belirtilen miktar nihaî karar verilinceye kadar harcı ödenmek suretiyle bir defaya mahsus olmak üzere artırılabilir³⁰. Görüldüğü gibi bu yeni düzenleme, davacının dava açarken belirlediği miktarla bağlı kalması ve sonradan ek bir dava da açamaması nedeniyle uğrayabileceği zararları giderebilecektir. Bu sayede Hukuk Muhakemeleri Kanununun ıslaha ilişkin düzenlemelerine atıf yapılmamasının olumsuz sonuçları da giderilmiş³¹ ve davacıya talebini artırabilme olanağı getirilmiştir.

³⁰ Bu yönde bir değişikliğin gerekliliği uzun süredir savunulmaktaydı. Bu konuda bkz. Yılmaz, Yasak, s. 31-32; Özcan Elvin Evrim, "İdarî Yargılama Hukukunda Islah", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 2011, S. 92, s. 230 vd.; Kaya/Akcan, s. 136; Birtok, s. 33; Özelci Aytaç/Simil Cemil, "İdarî Yargının İşlevi Yönünden Islah Kurumu", *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2009, C. XI, (Bilge Umar'a Armağan C. II), s. 1742 vd. Nitekim, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 21.07.2009 tarihli Okçu/Türkiye kararında, onaltı yıl süren davada talep edilen tazminat miktarının enflasyon karşısında anlamsızlaşması ve idarî yargıda ıslah kurumunun da yokluğu nedeniyle adil yargılanma ve mülkiyet hakkının ihlâl edildiğine karar vermiş ve Türk hükümetinin idare hukukundaki bu boşluğu gidermek için önlemler almasını istemiştir. Bu konuda bkz. Karakiş Şefik, "İdarî Yargıda Islah Üzerine Bir AİHM Kararı", *Güncel Hukuk*, Aralık 2009, s. 62-65; Gözübüyük/Tan, s. 703-704, 729.

Benzer şekilde Anayasa Mahkemesi de bireysel başvuru üzerine verdiği bir kararda, Askerî Yüksek İdare Mahkemesi'nde görülen bir davada, davacının bilirkişi raporu sonrasında yaptığı ıslah talebinin kabul edilmemesini -o tarihte İdarî Yargılama Usûlü Kanunu'nda buna imkân veren açık bir düzenleme yer almamasına rağmen- adil yargılanma ve mahkemeye erişim hakkının ihlâli kabul ederek davacı lehine tazminata hükmetmiştir. Bu karar için bkz. Anayasa Mahkemesi, 23.07.2014, 2012/1052 (Resmî Gazete, 06.09.2014, S. 29111).

6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 3. maddesinin Anayasa Mahkemesi'nce iptal edilmiş olmasının da bu değişikliğe zemin hazırladığı belirtilmektedir (Anayasa Mahkemesi, 16.02.2012, 35/20, Resmî Gazete, 19.05.2012, S. 28297). İptal edilen maddeye göre idarî işlem ve eylemlerden kaynaklanan vücut bütünlüğünün kısmen veya tamamen yitirilmesine bağlı maddî ve manevî tazminat davaları adli yargının görev alanında kabul edilmişti. Bu konuda bkz. Deynekli Adnan, Medeni Usul Hukukunda Islah, Bilge Yayınevi, Ankara 2013, s. 14-15.

³¹ Bu değişiklikten önce, İdarî Yargılama Usûlü Kanunu'nun 31. maddesinin Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun sadece belirli maddelerine atıf yapıyor olmasının Anayasa'ya aykırılığı iddia edilmişse de, 12.06.2008 tarihinde Anayasa Mahkemesi'nce bu iddia yerinde görülmeyle oyçokluğuyla reddedilmiştir. Ancak, bu red kararının karşıoy yazısında ise, idare hukukunun zararı tam olarak giderme amacı ve özel hukuktaki ıslahın amacından hareketle çoğunluk kararına katılmadığı belirtilmiştir. Bkz. Anayasa Mahkemesi, 12.06.2008, 2004/103, 2008/121 (Resmî Gazete, 23.12.2008, 27089).

F. İdarî Yargıda Talep Sonucunun Dilekçede Tam Olarak Belirlenemeyeceği Hâller

Hukuk yargılamasında kabul edildiği gibi³², idarî yargıda da manevî tazminat davalarında³³ davacının talep sonucu tam olarak belirlemesi mümkün değildir. Zira idarî yargıda da manevî tazminatın miktarı hâkim tarafından takdir edilir³⁴ ve bu takdirin miktarını davacının davanın başında tahmin edebilmesi kendisinden beklenemez.

Davacı, talep sonucunu belirleyebilmek için idarenin elindeki belge ve bilgilere ihtiyaç duyabilir. Eğer davanın açılmasından önce bu belge ve bilgilere ulaşamamışsa, bunlar değerlendirilmeksizin davacıdan net bir talep sonucu belirlememesi beklenemez. Bu nedenle, bu tür durumlarda da tam yargı davasına ilişkin dilekçede davacının talep sonucunu tam olarak belirlemesi mümkün değildir. Diğer bir deyişle, yargılama aşamasında talep miktarına etki eden bu belge ve bilgilere ulaşılmasından sonra talep sonucunun belirlenmesine imkân sağlanması gerekir³⁵. Nitekim özel hukukta da davalı elindeki belgelerin talep sonucu belirlemede önem taşıdığı hâllerde belirsiz alacak davası açılabilir³⁶ belirtilmektedir.

Yine özel hukuktaki kabule paralel bir şekilde, dava tarihinde hukuka aykırı durumun devam etmesi nedeniyle sürekli bir zararın söz konusu olduğu hâllerde açılan tam yargı davalarında da talep sonucunun tam olarak dilekçede belirlenmesi mümkün değildir³⁶. Hatta bu durumun idare hukukunda çok daha özel bir öneme sahip olduğu dahi söylenebilir. Şöyle ki, davacının devam eden zararının söz konusu olduğu durumlarda özel hukuk davacıya başka imkânlar da sağlamıştır. Örneğin, Türk Borçlar Kanununun 75. maddesinde dü-

³² Yukarıdaki I nolu başlığı D alt başlığına bakınız.

³³ İdarî yargıda manevî tazminat davaları hakkında bkz. Kaya, s. 62 vd.

³⁴ Gözübüyük/Tan, s. 706; Tan, s. 947; Gözler, s. 1394; Çağlayan, İdarî Yargılama, s. 564; Kaya, s. 71; Ergen, s. 553. İdare hukukunda özellikle manevî tazminat miktarı tespit edilirken Türk Borçlar Kanunu hükümlerinin uygulanamayacağı hususunda bkz. Danıştay 5. D., 05.12.1991, E. 1991/3619, K. 1991/2346 (Kazancı İçtihat Bilişim-Bilgi Bankası). Ancak, 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun 55. maddesinin ikinci fıkrasında, bu Kanun hükümlerinin, her türlü idarî eylem ve işlemler ile idarenin sorumlu olduğu diğer sebeplerin yol açtığı vücut bütünlüğünün kısmen veya tamamen yitirilmesine ya da kişinin ölümüne bağlı zararlara ilişkin talep ve davalarda da uygulanacağı kuralı getirilmiştir.

³⁵ Simil, s. 427.

³⁶ Birtek, s. 20.

zenlendiği üzere, hâkimin bedensel zararlar bakımından kararın kesinleşmesinden itibaren iki yıl süreyle tazminat hükmünün değiştirilmesi yetkisini saklı tutarak karar vermesi mümkündür. Bu imkân belirsiz alacak davasıyla bile birleşebilir. Daha açık bir ifadeyle, belirsiz alacak davası açan davacı yargılamanın ilerleyen aşamalarında geçici talep sonucunu artırarak nihaî talep sonucunu bildirmiş olsa dahi, hâkimin tazminat hükmünün değiştirilmesi imkânıyla karar vermesi mümkündür. Bu durumda davacı, hem belirsiz alacak davası hem de tazminat hükmünün sonradan ortaya çıkan zarara göre artırılabilmesi imkânlarına sahiptir. Oysa idarî yargıda davacı bu iki imkândan da yoksun görünmektedir.

Özel hukukta olduğu gibi tedavi sürecinin uzunluğu veya davanın açıldığı sırada henüz ortaya çıkmamış daha ağır sonuçların sonradan ortaya çıkabilmesi gibi çeşitli sebepler, idarî eylemlerden kaynaklanan nedenlerle açılan tam yargı davaları bakımından da dilekçede talep sonucunu tam olarak belirlemeyi güçleştirmektedir. Dahası idarî yargıda talep sonucunu belirleme, idarî işlemlere karşı iptal davasıyla birlikte tam yargı davasının açıldığı hâllerde daha da güçleşmektedir (İYUK m. 12). Zira iptali istenen idarî işlem nedeniyle uğranılan zarar, işlem iptal edilene kadar artmaya devam edecek ve bu nedenle henüz davanın başında toplam zararı kesin olarak belirlemek mümkün olmayacaktır. Bu durumda, iptal ve tam yargı davasının birlikte açılabilmesine imkân sağlayan kanunî düzenlemeye işlerlik kazandırmak için, bu hâlde de tam yargı davasının talep sonucunun dilekçede belirlenemez olduğunu kabul etmek gerekir. Aksi hâlde, davacı ya önce iptal davası açarak sonucuna göre tam yargı davası açmayı tercih edecek ya da iptal davasıyla birlikte açtığı tam yargı davasında tahmini, tamamen farazî bir talep sonucu belirlemek zorunda kalacaktır. İlk ihtimâlde idarî yargıdaki dava açma sürelerinin kısalığı nedeniyle sonradan tam yargı davası açmak için sürenin kaçırılması gündeme gelebilecektir. İkinci ihtimâl ise, yukarıda belirsiz alacak davasının amacı başlığı altında belirtildiği üzere, davacıyı yüksek yargı harcı ya da zararının tam olarak tazmin edilememesi riskiyle karşı karşıya bırakacaktır. İşte tüm bu olumsuz sonuçları engelleyebilmek ve tam yargı davasının amaçladığı gibi davacının uğradığı zararları gidermek sonucunu doğurabilmesi için talep sonucunun dilekçede tam olarak belirlenemeyeceğini kabul etmek ve buna göre, en azından, da-

vacıya talebini sonradan kesinleştirmesi imkânı tanımak gerekir. Bu imkânın, yukarıda da değindiğimiz 6459 sayılı Kanunla İdarî Yargılama Usûlü Kanununa yapılan eklemeye bir nebze olsun sağlandığı söylenebilir. Bu değişikliğin, idarî yargıda belirsiz tam yargı davası ihtiyacını tamamen karşılayıp karşılamadığına ise, çalışmamızın ilerleyen bölümlerinde değinilecektir.

G. Tam Yargı Davalarında Talep Sonucuna İlişkin Mevcut Durum

1. Mevzuat

İdarî Yargılama Usûlü Kanununun 3. maddesinin ikinci fıkrasının d bendine göre tam yargı davalarında dilekçede uyumsuzluk konusu miktarın da belirtilmesi gerekir. Kanunda buna herhangi bir istisna öngörülmemiştir. Diğer yandan, 11.04.2013 tarih ve 6459 sayılı Kanunun 4. maddesiyle İdarî Yargılama Usûlü Kanununun 16. maddesinin dördüncü fıkrasına eklenen ek cümle dilekçede gösterilen miktarın değiştirilmesine imkân tanımaktadır. Buna göre, tam yargı davalarında dava dilekçesinde belirtilen miktar, nihaî karar verilinceye kadar, harcı ödenmek şartıyla bir defaya mahsus olmak üzere artırılabilir. Miktarın artırılmasına ilişkin dilekçe otuz gün içinde cevap verilmek üzere karşı tarafa tebliğ edilir.

Görüldüğü gibi, tam yargı davalarında talep sonucuna ilişkin düzenlemelerde miktarın dava dilekçesinde gösterilmemesine ilişkin herhangi bir istisnaî hüküm mevcut değildir. Buradan hareketle, tam yargı davalarında dava dilekçesinde mutlaka bir talep miktarının gösterilmesi gerektiği düşünülebilir. Bu durum, esasen Hukuk Muhakemeleri Kanununda da bu şekildedir. Zira, belirsiz alacak davasının caiz olduğu hâllerde dahi geçici bir talep sonucunun dilekçede gösterilmesi gerekmektedir³⁷. Ancak, idarî yargıda bu şekilde bir geçici talep sonucuna ve yargılama esnasında bu talebin nihaî talep sonucuna dönüştürülmesine imkân tanıyan bir düzenleme mevcut değildir. Diğer yandan, bir defaya mahsus olmak üzere dava dilekçesinde gösterilen talep sonucunun nihaî karar verilinceye kadar artırılması artık mümkündür. Bu sayede, bir belirsiz alacak davası şeklinde olmasa da,

³⁷ Yukarıdaki I nolu başlığı D alt başlığına bakınız.

talep sonucu, Hukuk Muhakemeleri Kanununda düzenlenen ıslaha benzer³⁸ bir şekilde sonradan artırılabilir.

2. Doktrindeki Görüşler

Çağlayan, aşağıda tartışılan 29.12.1983 tarihli içtihadı birleştirme kararına atıf yaparak zarar miktarının belirlenemez olduğu hâllerde talep sonucunun dilekçede gösterilmeyebileceğini ifade etmiştir³⁹. Diğer yandan yazar, miktar belirtmeksizin açılan tazminat davalarında, aynı içtihadı birleştirme kararında söz konusu olduğu gibi, idare mahkemesinin tazminat miktarını belirleme yetkisini de idareye bırakmasını, İdarî Yargılama Usûlü Kanununun 24. maddesine aykırı olması ve idarenin belirlediği tazminat miktarına itirazlar yoluyla yeni davalara sebep olması nedeniyle eleştirmektedir⁴⁰.

Gözler de aynı içtihadı birleştirme kararına paralel bir şekilde, dava açıldığı sırada zararın tam olarak belirlenmesi mümkün değilse, uyumsuzluk konusu miktar dilekçede gösterilmeksizin dava açılabilmesi gerektiğini belirtmektedir⁴¹. Yazar buna ek olarak, temyiz aşaması da dahil olmak üzere yargılama süresince ortaya çıkan yeni zararların, dilekçede yer alan tazminat miktarı artırılarak da talep edilebileceğini ve mahkemenin de yeni talebe göre karar vermesi gerektiğini açıklamıştır⁴². Diğer bir ifadeyle yazar, İdarî Yargılama Usûlü Kanununa sonradan eklenen ve sadece nihaî karar verilinceye kadar talebin artırılabilmesine ilişkin somut bir düzenleme yapılmadan önce dahi, buna benzer ve hatta temyiz aşamasını da içine alan bir uygulamanın mümkün olduğu görüşündedir.

Tan, iptal davasıyla birlikte tam yargı davasının açılması ve zararın dava süresince devam etmesi hâlinde, belirsiz tam yargı davası ihtimâli üzerinde durmamakta; ancak, bu süreçte doğan ek zararlar için yeni bir tam yargı davası açılabilmesini belirtmektedir⁴³. Bu hâlde

³⁸ Bu kurum doktrinde idarî yargıda ıslah olarak adlandırılmaktadır. Bkz. Gözübüyük/Tan, s. 703, 728.

³⁹ Çağlayan, İdarî Yargılama, s. 194.

⁴⁰ Gözübüyük/Tan, s. 713-714; Tan, s. 951; Çağlayan, İdarî Yargılama, s. 564-565; Güran, s. 170

⁴¹ Gözler, s. 1367.

⁴² Gözler, s. 1372.

⁴³ Tan, s. 946. Benzer yönde Gözübüyük/Tan, s. 704; Candan, s. 501; DİDDGK,

ise, yeni tam yargı davasının hangi süre içerisinde açılması gerekeceğine ilişkin sorunlar gündeme gelebilecektir⁴⁴. Diğer yandan yazar, tazminat hükmünün içeriğini doldurarak ödenecek miktarı belirleme yetkisinin idareye bırakılmasını da eleştirmekte ve bu uygulamanın kanuna aykırı olduğunu ifade etmektedir⁴⁵.

Yılmaz ise, dava dilekçesinde miktar gösterilmeden tam yargı davası açılıp açılmayacağı konusunda sessiz kalmakla birlikte, idare hukukuna hâkim olan kendiliğinden araştırma ilkesi⁴⁶ doğrultusunda iddia ve savunmanın ve bu kapsamda talep sonucunun sonradan değiştirilebilmesi gerektiği görüşündedir⁴⁷.

Pekcanitez'e göre, tam yargı davasının da özel hukuktaki tazminat davasının korumaya yöneldiği menfaate ilişkin olmasından hareketle, davacının talep sonucunu belirlemesi imkânsız veya kendisinden beklenemeyecek nitelikte ise, belirsiz alacak davası biçiminde tam yargı davası açılabilir⁴⁸. Aynı görüş **Simil** tarafından da dile getirilmiştir⁴⁹.

3. Yargı Kararları

Çalışmamızın giriş bölümünde de belirttiğimiz gibi, miktarın belirlenemediği durumlarda davacının hak arama özgürlüğünün ko-

04.10.2007, 2006/1984, 2007/1822 (Kazancı Bilişim-İçtihat Bilgi Bankası); Danıştay 5. D., 23.11.1992, E. 1991/1075, K. 1992/3154 (Kazancı Bilişim-İçtihat Bilgi Bankası). Aksi yönde Danıştay 5. D., 19.02.2008, E. 2005/5463, K. 2008/876 (Kazancı Bilişim-İçtihat Bilgi Bankası).

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin 21.07.2009 tarihli Okçu/Türkiye kararında da, hükümet tarafından bu yönde bir savunma yapılmış ve davacının gerekirse ilk tam yargı davası tamamlandıktan sonra yeni bir dava açabileceği ve böylece zararının söz konusu olmayacağı iddia edilmiştir. Ancak Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, bu konudaki Danıştay kararlarının çelişkili olduğunu ve sonradan açılacak yeni bir tam yargı davasının sonuca ulaşabileceğini gösterir haklı gerekçelerin olmadığını belirtmiştir. Bu konuda bkz. Karakış, s. 64.

⁴⁴ Aşağıdaki III nolu başlığa bakınız.

⁴⁵ Tan, s. 951, 1077.

⁴⁶ Onar, s. 1937; Günday, s. 79-80; Gözübüyük/Tan, s. 730; Erkut, s. 89; Yayla, s. 444; Candan, s. 632; Doğrusöz M. Ezhan, "İdarî Yargılama Usulü Kanunu'nda Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'na Yapılan Atuf Düzenlemesi", *Legal Mali Hukuk Dergisi*, 2006, S. 20, s. 1934.

⁴⁷ Yılmaz, Yasak, s. 29.

⁴⁸ Pekcanitez, s. 55.

⁴⁹ Simil, s. 427.

runması ihtiyacı idarî yargıda hissedilmiş ve hiçbir kanunî düzenleme olmaksızın çeşitli içtihatlar geliştirilmiştir. Bu sayede, özel hukuk yargılamasının 2011 yılında Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile kavuştuğu imkâna, idarî yargı yıllar önce çözümler üretebilmiştir.

a. 29.12.1983 Tarihli Danıştay İctihadı Birleştirme Genel Kurulu Kararı⁵⁰

Danıştay Başkanlığını içtihadı birleştirme kararı vermeye yönelten uyuşmazlık bir polis memurunun meslekten ihraç cezasına karşı iptal davasından kaynaklanmaktadır. Davacı, ilgili kararın iptaliyle birlikte bu karar nedeniyle uğradığı zararları talep etmiş; ancak, dava dilekçesinde uyuşmazlık konusu miktarı göstermemiştir. Danıştay Üçüncü Dairesi, söz konusu idarî işlemi iptal etmekle birlikte miktarın dilekçede gösterilmediği ve harcın yatırılmadığı gerekçesiyle tazminat talebini reddetmiş; iptal kararının tebliğinden itibaren süresi içerisinde tam yargı davası açılabilmesine hükmetmiştir. Davacı tarafça, Üçüncü Daire kararıyla mülga İkinci Mürettep Daire ve Beşinci Daire kararları arasındaki aykırılığın içtihadların birleştirilmesi yoluyla giderilmesi talep edilmiştir. Zira İkinci Mürettep ve Beşinci Daire kararlarında idarî işlemin iptaline karar verilerek miktarı gösterilmeden açılan tam yargı davası da kabul edilmekte; ancak, ödenecek miktara kesin olarak hükmedilmeyerek sadece ödenecek hukukî kalemler belirtilmektedir. Danıştay Başsavcısı ise, Üçüncü ve Beşinci Dairenin bu kararlarına katılmamakta; bu kararların, miktarın dilekçede gösterilmesi zorunluluğuna ilişkin kanun hükümlerine aykırı olduğunu belirtmektedir. Ayrıca, bu kararda, iptal kararının tebliğinden itibaren tam yargı davası açılabilmesine hükmedilmesinin, davacıya kanunun öngörmediği yeni bir dava açma süresi tanımak anlamına geleceğini ve bu nedenlerle ilgili kararlardaki hâkim görüşe katılmadığını belirtmektedir.

İctihadı Birleştirme Kararında, özellikle kamu görevlileriyle ilgili karar ve işlemlerden kendilerine aydan aya verilen maaş ve sair

⁵⁰ DİBK, 29.12.1983, E. 1983/1, K. 1983/10 (Kazancı Bilişim-İctihat Bilgi Bankası; Resmi Gazete, 20.06.1984, S. 18437). Benzer yönde Askerî Yüksek İdare Mahkemesi 1. D., 30.05.1989, E. 1988/289, K. 1989/213 (Özgüldür Serdar, Askerî Yüksek İdare Mahkemesi Kararları Işığında Tam Yargı Davaları, Yetkin Yayınları, Ankara 1996, s. 338).

ödemelerle ilgili olanların hemen hemen tamamından kaynaklanan zararların işlemin yapıldığı esnada tespit edilemeyeceği; zararın işlemin yürürlükte olduğu süre boyunca devam edeceği belirtilmektedir. Diğer taraftan, iptal davasıyla birlikte tam yargı davası açma imkânı getiren kanun koyucunun amacı da dikkate alınmıştır (İYUK m. 12). Zira, iptal davasının açıldığı esnada zarar miktarının belirlenemediği hâllerde, miktarın her halükârda dilekçede belirlenmesi şartı aranırsa, iptal davasıyla birlikte tam yargı davası açma imkânı kullanılamayacaktır. Bu nedenlerle,

“...Yasadaki ‘tazminat miktarının dava dilekçesinde gösterileceği’ yolundaki kurala mutlak bir anlam vermemek ve bu kural nedeniyle, iptal ve tam yargı davalarının birlikte açılabilmesine ilişkin bir yasal hakkın kullanılmasının engellenemeyeceğini, kuralın ancak tam yargı davasının açıldığı tarihte zarar miktarının saptanabildiği durumlar için bağlayıcı nitelikte olduğunu kabul etmek ve uygulamayı bu yorumla dayandırmak zorunludur.”

şeklindeki tespitlerle bu yöndeki görüşlere dayanan Beşinci ve İkinci Mürettep Daire kararları doğrultusunda içtihadın birleştirilmesine karar verilmiştir.

İlgili kararda sadece talep konusunun dilekçede gösterilmesine istisna tanınmamış, bu durumlarda tazminatın hükümde açık ve net olarak yer almayabileceği belirtilmiştir. Diğer bir deyişle, içtihadı birleştirme kararına göre dilekçede miktar gösterilmeden tam yargı davası açılacak ve bu dava neticesinde kurulacak hükümde de herhangi net bir tazminat miktarı yer almayabilektir. Nitekim kararda aynen

“Bu tip davalarda da ödenecek olan hakları ismen belirtmek, başka bir deyimle tam yargı isteğine ilişkin hükmün hukukî çerçevesini açıklamak yeterlidir. İdarenin Beşinci Daire tarafından verilen bu şekildeki kararlardan sonra davacının yoksun kaldığı haklarını hesaplayarak kendisine ödediği ve bu uygulamanın sağlıklı olarak yürüdüğü gözlenmektedir.”

ifadelerine yer verilmiştir. Görüldüğü gibi, bu sonuçlar Hukuk Muhakemeleri Kanununda düzenlenen belirsiz alacak davasından çok daha ileri seviyedir. Her şeyden önce, belirsiz alacak davasında

olduğu gibi asgari bir miktar belirleme zorunluluğu mevcut değildir⁵¹. Dahası, daha önce belirlenmeyen talep sonucunun yargılama esnasında netleştirilmesi şartı da aranmamakta; mahkemenin tazminat hükmünün hukukî çerçevesini çizmesi yeterli görülmektedir. Oysa, kural olarak mahkemenin hükmedilen tazminat miktarını da kararında göstermesi gerekmektedir (İYUK m. 24-e). Nitekim özel hukuktaki belirsiz alacak davasında dava dilekçesinde belirlenen geçici talep sonucu artırılarak nihaî talep sonucu belirlenmezse, mahkeme sadece bu geçici miktar üzerinden hüküm kurabilecektir⁵². İdare mahkemesinin tazminat miktarını belirleme yetkisini bu şekilde idareye bırakması, İdarî Yargılama Usûlü Kanununun 24. maddesine aykırılık ve idarenin belirlediği tazminat miktarına itirazlar yoluyla yeni davalara sebep olunması nedeniyle eleştirilmektedir⁵³. Benzer şekilde, İdarî Yargılama Usûlü Kanununun yürürlüğe girmesinden önce karşılaşılan bu zorlukların, hükmedilen tazminatın kararda gösterilmesi kuralı ile bertaraf edilmiş olacağı doktrinde dile getirilmiştir⁵⁴. Ancak, görüldüğü gibi, belirsiz tam yargı davaları bakımından bu kurala bir istisna getirildiği söylenebilir. Nitekim doktrinde bu istisna daha önce de dile getirilmiş, içtihadî birleştirme kararıyla kabul edilen bu dava türünün kısmî dava ve ıslahtan farklı, tamamen idare hukukuna özgü bir dava türü olduğu belirtilmiştir⁵⁵.

Bu içtihadî birleştirme kararıyla ilgili bir ara sonuç olarak şu tespitler yapılabilir: Her şeyden önce, davacı, talep sonucu tam olarak belirleyebilecek durumda değilse, özellikle zarar dava süresince artarak devam edecek nitelikteyse, dilekçede herhangi bir miktar gösterilmeksizin tam yargı davası açabilir⁵⁶. İkinci olarak, belirsiz tam yar-

⁵¹ Karş. Birtek, s. 27.

Türk hukukunda belirsiz alacak davası açarken asgari bir miktar belirleme zorunluluğu kabul edilmesine rağmen, belirtilen Danıştay İçtihadî Birleştirme Genel Kurulu kararına benzer bir şekilde İsviçre Hukukunda davacının herhangi bir miktar belirtmeksizin dava açabilme imkânı mevcuttur. "Takdir Davası (Ermessenklage)" olarak adlandırılan bu dava, belirsiz alacak davasının bir türü olarak kabul edilmektedir. Bu konuda bkz. Pekcanitez, s. 23; Pekcanitez-Atalay-Özekes, s. 465.

⁵² Pekcanitez, s. 52; Pekcanitez-Atalay-Özekes, s. 456; Simil, s. 268.

⁵³ Gözübüyük/Tan, s. 713-714; Tan, s. 951; Çağlayan, İdarî Yargılama, s. 564-565; Güran, s. 170.

⁵⁴ Gözübüyük/Tan, s. 987; Güran, s. 170.

⁵⁵ Birtek, s. 26.

⁵⁶ Benzer yönde Birtek, s. 29.

gı davası için öngörülen bu şartların gerçekleştiği durumlarda, idare mahkemesi, hükmedilecek tazminatın nasıl hesaplanacağını gösteren somut kriterleri belirtip, net ve kesin bir miktar göstermeksizin tam yargı davasını kabul edebilir. Bunun durum, idarî yargıda sonuçları ortadan kaldırılmak istenen ihlâlin, mahkemenin hüküm kurması gereken anda hâlen devam ediyor olabileceğinden kaynaklanmaktadır. Zira ihlâl, özellikle iptal davalarında iptal kararının gereğinin yerine getirilmesiyle ortadan kalkacak ve esasen zararın da davanın hükme bağlanmasından sonraki bu ana kadar devam edecektir. Diğer bir deyişle, davacıyı belirsiz tam yargı davası açmaya iten sebepler, mahkeme için de geçerlidir ve hüküm anında dahi bu sebepler henüz ortadan kalkmamıştır. Son olarak belirtilmesi gereken husus, içtihadı birleştirme kararının verildiği tarih, İdarî Yargılama Usûlü Kanununun ve bu kanunla idarî yargıda ilk defa düzenlenen *“hükmedilen tazminatın miktarı”*nın hükümde yer alması gerektiğine ilişkin kuralın yürürlükte olduğu bir tarihtir. Buradan hareketle, Danıştayın mevcut mevzuat hükümlerine rağmen, tazminat miktarını hesap etmenin imkânsız olduğu hâllerde hâlen miktarı tam olarak hesaplamaksızın karar verilebileceği görüşünde olduğu söylenebilir.

b. 23.09.2008 Tarihli Danıştay 10. Dairesi Karar⁵⁷

İdareye bağlı bakım ve rehabilitasyon merkezinde hizmet verilen davacı, kendisinden ücret alınmamasına ve alınan ücretlerin de iade edilmesine karar verilmesi talebiyle dava açmıştır. Kastamonu İdare Mahkemesi, alınan ücretlerin yasal dayanağı olan yönetmeliğin Danıştay Onuncu Dairesince iptal edilmiş olması sebebiyle alınan ücretlerin idareye başvuru tarihinden itibaren işletilecek yasal faiziyle birlikte davacıya ödenmesine karar vermiştir. Karar, davalı idarece temyiz edilmiş; ancak, ilk derece mahkemesi kararı oybirliğiyle onanmıştır.

Çalışma konumuz bakımından önem arzeden husus, dava dilekçesinde talep sonucunun net olarak tespit edilmemiş olması ve bu hususa ilişkin olarak Danıştay Onuncu Dairesi’nce yapılan açıklamalardır. Zira ilgili daire İdarî Yargılama Usûlü Kanunundaki tam yargı davalarında uyumsuzluk konusu miktarın ve mahkemece hükmediklen

⁵⁷ Danıştay 10. D., 23.09.2008, E. 2006/6650, K. 2008/6283 (Kazancı Bilişim-İçtihat Bilgi Bankası).

tazminat miktarının gösterilmesine ilişkin zorunluluğa vurgu yaptıktan sonra bu hükümlerin somut uyumsuzlukta uygulanamayacağını belirtmektedir. Kararda, davacı tarafından tazmini istenen miktarın, idarece gerekli bilgi ve belgelerin incelenmesi sonucu belirlenebilecek nitelikte olması hâlinde gerek dava dilkeçesinde gerekse hükümde tazminat miktarın açıkça belirlenmesi zorunluluğundan söz edilemeyeceği ifade edilmiştir. Bu sonuç, özel hukukta davalı elindeki belgelerin talep sonucu belirlemede önem taşıdığı hâllerde belirsiz alacak davası açılabilmesi görüşüyle de bağdaşmaktadır.

Önceki içtihadı birleştirme kararına göre daha yakın tarihli olan bu kararda, yukarıdaki içtihadı birleştirme kararında çizilen belirsiz tam yargı davasının çevresi biraz daha genişletilmiştir. Sadece idaredeki belge ve bilgilere ulaşarak miktarı kesin olarak tespit edebilecek davacı, dava açarken bu bilgilere ulaşamadığı için belirsiz tam yargı davası açabilecektir. Ancak kararda mahkemenin de aynı nedenle açık bir tazminat miktarına hükmedemeyeceği görüşü belirtilmişse de, esasen burada mahkemenin idarenin gerekli bilgi ve belgeleri sunmasını sağlayarak, tespit edeceği zarara göre tazminata hükmetmesi daha yerinde bir sonuç olabilecektir.

c. 27.10.2000 Tarihli Danıştay İdarî Dava Daireleri Genel Kurulu Kararı⁵⁸

Re'sen emekliye sevk edilen davacı tarafından açılan iptal davası neticesinde işlem, Ankara 2. İdare Mahkemesince iptal edilmiş ve idarece davacı tekrar işe başlatılmıştır. Daha sonra, Ankara 4. İdare Mahkemesinde açılan tam yargı davası ile açıkta geçen süre nedeniyle alınamayan aylık ve diğer özlük haklar talep edilmiştir. İdare Mahkemesince bu hakların işlemin yapıldığı tarihten itibaren davacıya ödenmesine karar verilmiş ise de bu karar, Danıştay Onuncu Dairesi tarafından uğranılan zararın mahkemece araştırılması ve açıkça tespit edilen gerçek zararın tazminine karar verilmesi gerektiği nedeniyle bozulmuştur. Ankara 4. İdare Mahkemesi yukarıdaki içtihadı birleştirme kararını da gerekçe göstererek ilk kararında direnmiş ve direnme kararının temyizi üzerine dosya Danıştay İdarî Dava Daireleri Genel

⁵⁸ Danıştay İdarî Dava Daireleri Genel Kurulu, 27.10.2000, E. 1999/996, K. 2000/1038 (Kazancı Bilişim-İçtihat Bilgi Bankası).

Kurulunun önüne gelmiştir. Kurul da Onuncu Daire kararında belirlenen gerekçelerle idare mahkemesinin direnme kararını bozmuştur.

Kararda da belirtildiği üzere söz konusu somut uyuşmazlıkta tazminat miktarının tam olarak tespit edilmesi mümkündür. Dahası böyle bir durumda, tam yargı davasının açıldığı esnada zararın net olarak davacı tarafından hesaplanarak dilekçede gösterilmesi de mümkün ve zorunludur. Zira zarara sebep olan işlem iptal edilmiş ve idarece bu iptal doğrultusunda gerekli işlem yapılmıştır. O hâlde, sadece tazminat hükmünün açıkça kurulması değil bizzat bu hükme esas teşkil eden dilekçede de talep konusu miktarın net bir şekilde belirlenmesi gerekir. Nitekim dava açıldığı anda da hüküm kurulduğu anda da zararın ilerlemesi durmuş ve zarar kesinleşmiştir. Bu hesabın davacı tarafından yapılabilmesinin önünde herhangi bir engel mevcut değildir.

Bu karardan çıkarılabilecek ara sonuçlar ise, içtihadı birleştirme kararının kapsamı dışında kalan, yani zarar miktarının davacı tarafından tespit edilebilmesinin mümkün olduğu hâllerde, davacının zarar miktarını belirtmeksizin bir belirsiz tam yargı davası açamayacağı gibi idare mahkemesi de belirsiz bir şekilde zarara hükmedemeyecektir. Diğer bir deyişle davacı talep ettiği miktarı açıkça göstermek zorunda kalacak, idare mahkemesi de buna paralel bir şekilde hükmedilen miktarı net ve kesin bir şekilde kararında belirtecektir.

d. 23.11.1992 Tarihli Danıştay 5. Dairesi Kararı⁵⁹

Askerlik nedeniyle görevinden ayrılan davacı, yeniden işe başlatılma talebinin davalı idarece reddi üzerine, bu işlemin iptali ve 243.000 TL tazminat talebiyle dava açmış; Ankara 3. İdare Mahkemesince 15.11.1984 tarihinde işlemin iptali ve talep konusu tazminatın davacıya ödenmesine hükmedilmiştir. 06.05.1985’de göreve başlayan davacı, bu kez terhis tarihi olan 01.08.1982 ile göreve başlama tarihi arasında geçen sürede uğradığı zararın 243.000 TL düşüldükten sonra 3.367.000 TL olduğu iddiası ve bu miktarın yasal faiziyle ödenmesi talebiyle 20.08.1985’de idareye başvurmuş; bu talep idarece 11.09.1985 tarihinde reddedilmiştir. Davacı, bu ret işlemin iptali ve söz konusu miktarın

⁵⁹ Danıştay 5. D., 23.11.1992, E. 1991/1075, K. 1992/3154 (Kazancı Bilişim-İçtihat Bilgi Bankası).

ödenmesi talebiyle Ankara 5. İdare Mahkemesine yeni bir dava açmış; idarece gönderilen belgelerden söz konusu sürede uğranılan zararın 1.564.788 TL olduğu tespit edilmiştir. Mahkeme, 21.12.1990 tarihinde idarî işlemin iptali ile bu miktarın davacıya ödenmesine ve fazlaya ilişkin talebin reddine hükmetmiştir. Kararın davalı idarece temyizi üzerine dosya Danıştay 5. Dairesinin önüne gelmiştir.

Somut uyumsuzluk, yukarıda tartışılan içtihadı birleştirme kararına konu olaya benzemektedir. Nitekim ilgili kararda da bu içtihadı birleştirme kararına atıf yapılarak, idarenin ilk davada fazlaya ilişkin hakların saklı tutulmadığı ve aynı işlem nedeniyle ikinci bir tazminat istenemeyeceği yönündeki savunmaları yerine görülmemiş ve idare mahkemesinin tazminat miktarına ilişkin kararı onanmıştır.

Burada dikkat çeken husus, her ne kadar içtihadı birleştirme kararında belirtilen şekilde miktar gösterilmeden tam yargı davasının açılabilceği bir durum söz konusu olsa da, davacı bu yolu tercih etmemiş, belirli bir miktar göstererek tam yargı davası açmış olabilir. Buna rağmen, Danıştay, tam yargı davasına konu olacak zararın kesin olarak belirlenmesinden sonra yeni bir dava açılabilceğine hükmetmiştir⁶⁰. Bu karara dayanak olarak gösterilen içtihadı birleştirme kararı ise, sadece davanın başında, dilekçede ve mahkeme hükmünde bir miktar gösterilmesine istisna tanımaktadır. Bu nedenle, Danıştayın bu kararında içtihadın kapsam ve anlamını oldukça geniş yorumladığı söylenebilir. Nitekim kararda yer alan karşı oy yazısında da bu hususlara dikkat çekilmiş ve içtihadı birleştirme kararının talepleri parçalayıp dava konusu yaparak kanunun öngörmediği bir sonuca imkân tanımadığı belirtilmiştir.

⁶⁰ Aslında davacı idareye yaptığı yeni bir başvuru sonucu aldığı ret kararına karşı dava açmıştır. Bu şekilde, ilk işlem veya eyleme karşı dava açma süresinin bir anlamda yenilenmesi ise kabul edilmemelidir (DİBK, 29.12.1983, E. 1983/1, K. 1983/10 (Kazancı Bilişim-İçtihat Bilgi Bankası; Resmî Gazete, 20.06.1984, S. 18437). Bkz. "...başvurunun zımnen reddedildiğinin kabulü gerektiği tarihten itibaren 60 günlük dava açma süresi içinde ve en son mesai saati bitimine kadar dava açılması gerekirken, bu süreler geçirildikten sonra, sona eren dava açma süresini yeniden canlandırmayacak olan başvurusu üzerine açılan davanın süre aşımı nedeniyle esasının incelenme olanağı bulunmamaktadır." Danıştay 5. D., 25.01.2012, E. 2011/8036, K. 2012/191 (Kazancı Bilişim-İçtihat Bilgi Bankası; Şahiner/Pinegöz, s. 202).

III. İDARÎ YARGIDA BELİRSİZ TAM YARGI DAVASI İHTİYACI

İdarî yargılama hukukunda belirsiz tam yargı davasının gerekliliği konusunda kesin bir sonuca ulaşmadan önce, böyle bir imkânın kabul edilmemesinin davacı aleyhine sonuç doğurup doğurmayacağı üzerinde de durulmalıdır. Zira eğer mevcut düzenlemeler aynı amacı karşılamaya yeterli geliyorsa, zaten böyle bir davaya da ihtiyaç yok demektir. Bu nedenle, öncelikle belirsiz tam yargı davasıyla ulaşılmak istenen amaca hizmet edebilecek ve hukuken başvurulması mümkün diğer yollara değinmeyi, daha sonra ise bu konudaki görüşümüzü açıklamayı uygun görüyoruz.

A. Genel Açıklama

İdare hukukunda da -hâlen tartışmalı olmakla beraber⁶¹- esasen taleple bağıllık ilkesi geçerlidir⁶². Bu nedenle, gerçek zararın talep edilen zarardan çok daha fazla olduğu durumlarda dahi taleple bağıllık ilkesi gereği sadece talep edilen tazminat miktarına hükmedilmektedir⁶³. Bu tür durumlarda, davacının fazlaya ilişkin hakları için yeni bir dava açabileceği dile getirilmiştir⁶⁴. Ancak, bu yeni davanın da aynı dava süresi içerisinde açılması gerekir⁶⁵. Örneğin, idarî işlemin iptali

⁶¹ Bkz. Ünlüçay, s. 9-10; Özcan, s. 228-229.

⁶² Gözübüyük/Tan, s. 703, 902; Tan, s. 945; Gözler, s. 1371; Çağlayan Ramazan, "İdarî Yargıda Kesin Hüküm", *Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1999, C. III, S. 1, s. 141; Çağlayan, İdarî Yargılama, s. 560; Yayla, s. 445; Özgüldür, s. 351; Kaya, s. 73; Kaya/Akcan, s. 138; Ergen, s. 548; Danıştay 5. D., 09.03.2009, E. 2009/973, K. 2009/1073 (Kazancı Bilişim-İçtihat Bilgi Bankası); Danıştay 2. D., 20.11.2008, E. 2008/3494, K. 2008/4637 (Kazancı Bilişim-İçtihat Bilgi Bankası).

⁶³ Gözübüyük/Tan, s. 703; Birtek, s. 23. Örneğin Danıştay 6. D., 24.06.1993, E. 1993/722, K. 1993/2694 (Kazancı Bilişim-İçtihat Bilgi Bankası); Danıştay 10. D., 10.10.1996, E. 1995/934, K. 1996/5933 (Kazancı Bilişim-İçtihat Bilgi Bankası); Danıştay 10. D., 24.11.1997, E. 1995/6440, K. 1997/4796 (Kazancı Bilişim-İçtihat Bilgi Bankası).

⁶⁴ Tan, s. 946; Çağlayan, İdarî Yargılama, s. 564. Karş. "İdarî yargılama usûlünde, ilgililerin fazlaya ilişkin haklarını saklı tutarak tam yargı davası açabilmelerine olanak tanımamıştır." Danıştay 6. D., 11.05.2000, E. 1999/2712, K. 2000/2819 (Kazancı Bilişim-İçtihat Bilgi Bankası).

⁶⁵ Danıştay 10. D., 12.11.2001, E. 2000/53, K. 2001/3860 (Kazancı Bilişim-İçtihat Bilgi Bankası); Danıştay 10. D., 15.05.1992, E. 1991/2716, K. 1992/2050 (Kazancı Bilişim-İçtihat Bilgi Bankası).

üzerine açılacak tam yargı davası, iptal kararının tebliği veya kanun yollarına başvurulması hâlinde verilecek kararın tebliği tarihinden itibaren altmış gündür (İYUK m. 12). İdarî eylemlerden kaynaklanan tam yargı davalarında ise öncelikle bir ve beş yıl içinde idareye başvurulması gerekir (İYUK m. 13). O hâlde, fazlaya ilişkin haklar saklı tutularak tam yargı davası açılrsa ve sonradan yeni bir dava ile fazlaya ilişkin hakların talep edilebileceği kabul edilse dahi, ilk davanın sonuca bağlanması için geçen sürede dava açma süresinin geçmesi oldukça muhtemeldir⁶⁶. Diğer taraftan, fazlaya ilişkin hakların talep edildiği yeni davanın, ilk davada verilen hükmün tebliğinden itibaren işleyecek yeni bir dava açma süresi içinde açılabilmesi yönünde kararlar da mevcuttur⁶⁷. Ancak bu hâlde, davacıya kanunda yer almayan yeni bir süre tanınmış olur ki, bunu açıklamak oldukça zordur⁶⁸.

Bu noktada üzerinde durulması gereken diğer bir husus da kesin hüküm kurumudur. Kanunda açık bir düzenleme bulunmadığı için sınırları ve şartları tam olarak tespit edilemese de, tam yargı davası neticesinde verilen hükmün taraflar için kesin hüküm teşkil edeceği kabul görmektedir⁶⁹. Bu durumda, fazlaya ilişkin haklarını saklı tut-

⁶⁶ Gözler, s. 1366; Birtok, s. 23; "Danıştay Onbirinci Dairesi'nin 09.03.2004 günlü ve E. 2001/149, 2004/1089 sayılı kararının 18.06.2004 tarihinde davacıya tebliğ edilmiş ve karara karşı kanun yollarına da başvurulmamış olması karşısında, kararın tebliğinden itibaren altmış günlük dava açma süresi geçtikten çok sonra, 27.02.2007 tarihinde açılan davada süre aşımı bulunduğundan, davanın esasını incelemeye hukuken olanak bulunmamaktadır." Danıştay 11. D., 13.04.2007, E. 2007/2473, K. 2007/3869 (Kazancı Bilişim-İçtihat Bilgi Bankası); "İdari eylem ve işlemlerden doğan zararın ödenmesi isteminin 2577 sayılı Yasanın 13. maddesinde öngörülen süre içinde dava konusu edilmesi gerektiği, davanın görüldüğü aşamada bilirkişi raporundan öğrenilen zararın fazlaya ilişkin kısmının bu süreler geçtikten sonra dava konusu edilemeyeceği ve anılan hüküm uyarınca idari eylemlerden doğan zararların ödenmesi, süresi içinde açılacak davalar yoluyla istenebileceğinden, fazlaya ilişkin haklar saklı tutularak süresi geçtikten sonra yeniden tam yargı davası açılmaz." Danıştay 8. D., 07.10.2003, E. 2003/590, K. 2003/3845 (Kazancı Bilişim-İçtihat Bilgi Bankası; Ergen, s. 550); Danıştay 6. D., 11.05.2000, E. 1999/2712, K. 2000/2819 (Kazancı Bilişim-İçtihat Bilgi Bankası).

⁶⁷ Danıştay 5. D., 23.11.1992, E. 1991/1075, K. 1992/3154 (Kazancı Bilişim-İçtihat Bilgi Bankası).

⁶⁸ DİBK, 29.12.1983, E. 1983/1, K. 1983/10 (Kazancı Bilişim-İçtihat Bilgi Bankası; Resmi Gazete, 20.06.1984, S. 18437).

⁶⁹ Onar, s. 1804-1805; Gözübüyük/Tan, s. 715; Tan, s. 952; Çağlayan, Kesin Hüküm, s. 141; Çağlayan, İdarî Yargılama, s. 567.

mayan ve mecburen dava dilekçesinde bir miktar göstererek tam yargı davası açan davacı, sonradan yeni bir dava ile aynı idarî işlem veya eylemden kaynaklanan ek bir tazminat talep edememelidir. Zira idarî yargılama hukukunda Hukuk Muhakemeleri Kanunundaki gibi bir kısmî dava türüne ilişkin düzenleme yoktur⁷⁰. O hâlde, fazlaya ilişkin hakların saklı tutulmaması durumunda, ilk tam yargı davasının en azından kısmî bir talebe ilişkin olduğunu gösteren herhangi bir olgu da mevcut değildir. Nitekim özel hukukta da açılan davanın kısmî dava olduğu belirtilmezse, tam bir eda davası olarak kabul edileceği ve hükmün kesinleşmesinden sonra ek bir dava açılmayacağı kabul edilmektedir⁷¹. Sonuç olarak mevcut düzenlemeler karşısında, fazlaya ilişkin haklar saklı tutulmadan bir miktar gösterilerek tam yargı davası açılır ve hüküm kesinleşirse, artık geriye kalan fazla miktar ek bir tam yargı davasıyla talep edilemez. Fazlaya ilişkin hakların saklı tutularak tam yargı davası açılması hâlinde ise, -yukarıda belirtildiği gibi böyle bir talebin kabul görüp görmeyeceği hâlen tartışmalı olmakla beraber⁷²- bu dava süresince fazla miktar için dava açma süresinin dolması oldukça muhtemeldir.

Yukarıda da değindiğimiz şekilde, tam yargı davasının konu ve miktarının tam olarak tespit edilemediği durumlarda, kısa dava açma süreleri ve fazlaya ilişkin hakların saklı tutulamaması, davacının zararının tam olarak karşılanmasını engellemektedir. Bu nedenlerle, idarî yargının tam tazmin amacından da hareketle ve hak arama özgürlüğü kapsamında idarî yargıda bir tür belirsiz tam yargı davasına ihtiyaç olduğu kanaatindeyiz.

H. 11 Nisan 2013 Tarihli Kanun Değişikliğinin Getirdikleri

6459 sayılı Kanunun 4. maddesiyle İdarî Yargılama Usûlü Kanununun 16. maddesinin dördüncü fıkrasına eklenen cümle ile tam yargı

⁷⁰ Birtek, s. 20.

⁷¹ Pekcanitez, s. 68-69.

⁷² Bkz. Candan, s. 262; Ünlüçay, s. 8; Birtek, s. 23 vd.; Kaya, s. 73; Ergen, s. 548; "İdarî yargılama usûlünde, ilgililerin fazlaya ilişkin haklarını saklı tutarak tam yargı davası açabilmelerine olanak tanınmamıştır." Danıştay 6. D., 11.05.2000, E. 1999/2712, K. 2000/2819 (Kazancı Bilişim-İçtihat Bilgi Bankası).

davalarında dilekçede belirtilen miktarın süre ve diğer usûl kuralları gözetilmeksizin nihaî karar verilinceye kadar harcı ödenmek suretiyle bir defaya mahsus olmak üzere artırılabilceği hükme bağlanmıştır. Talebin artırılmasına ilişkin dilekçen, otuz gün içinde cevap verilmek üzere karşı tarafa tebliğ edilecektir.

Bu kurum doktrinde⁷³ ve yargı kararlarında⁷⁴ *ıslah* olarak adlandırılmıştır. Ancak, esasen bu düzenlemenin getirdiği ıslahın sadece bir boyutunu karşılamaktadır. Zira, özel hukukta ıslah talep sonucunun artırılması yanında iddia veya savunmada dayanılan vakıaların değiştirilmesine ve genişletilmesine de imkân tanınmaktadır⁷⁵. Oysa 6459 sayılı Kanunla getirilen sadece talebin artırılmasına yönelik bir kurumdur⁷⁶. Talebin artırılması neticesinde davalı idarenin savunma hakkını kullanamadığı ek kısım için cevap vermesi mümkündür. Bu ise, savunmanın genişletilmesi anlamına gelmez. Zira davalı idarenin davanın başında ileri sürülme-yen bir talep kısmı için savunmada bulunması da zaten beklenemezdi. Benzer şekilde, özel hukuk yargılamasında da ıslah ile talep sonucunun artırılması veya yeni vakıalar ileri sürülmesi hâlinde, karşı tarafa bu yeni talep ve vakıalara karşı savunma imkânı tanınmaktadır⁷⁷. Ancak bu savunmanın kendisi bi-

⁷³ Gözübüyük/Tan, s. 703, 728.

⁷⁴ "...davanın maddi tazminata ilişkin kısmının Danıştay Onuncu Dairesi'nin 31.3.2010 tarih ve E:2009/14473, K:2010/2490 sayılı kararıyla onanıp kesinleştiğinden, ıslah talebinin bu aşamada dikkate alınması mümkün değildir." Danıştay 15. D., 09.05.2013, E. 2013/4405, K. 2013/3335 (Kazancı Bilişim-İçtihat Bilgi Bankası).

⁷⁵ Kuru-Arslan-Yılmaz, s. 531; Görgün-Kodakoglu, s. 205; Yılmaz Ejder, *Islah*, 4. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2013, *Islah*, s. 51-52, 129 vd.; Pekcanitez-Atalay-Özekes, s. 616; Karslı, s. 702-703; Muşul Timuçin, *Medenî Usul Hukuku*, 3. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2012, s. 303-304; Deynekli, s. 69.

⁷⁶ İdare hukukunda kendiliğinden araştırma ilkesi hâkim olduğu için (Günday, s. 79-80; Gözübüyük/Tan, s. 730; Erkut, s. 89; Yayla, s. 444; Candan, s. 632; Doğrusöz, s. 1934), tarafların iddia ve savunmalarını değiştirmek/genişletmek için zaten özel hukuktaki ıslah benzeri bir kuruma ihtiyaç duymayacakları ileri sürülebilir. Ancak, İdari Yargılama Usûlü Kanunu'nun 16. maddesinde yer alan "Taraflar, sürenin geçmesinden sonra verecekleri savunmalara veya ikinci dilekçelere dayanarak hak iddia edemezler." şeklindeki düzenleme üzerinde de düşünülmelidir. Nitekim doktrinde uygulamada çok dikkat edilmese de kendiliğinden araştırma ilkesinin tam yargı davalarında iptal davalarından daha farklı ve sınırlı uygulanması gerektiği dile getirilmiştir (Onar, s. 1937, 1980). Bu konuda ayrıca bkz. Candan, s. 619.

⁷⁷ Kuru-Arslan-Yılmaz, s. 534; Yılmaz, *Islah*, s. 613; Pekcanitez-Atalay-Özekes, s.

zatihi ıslah değildir. Aksine ıslah ile ileri sürülen hususlara karşı savunmadır.

Kanun, talep edilen miktarın artırılmasından söz etmektedir. Bu kapsamda, daha önce talep edilmeyen ek bir tazminatın da davaya eklenip eklenemeyeceği sorunu akla gelmektedir. Örneğin, dava dilekçesinde sadece maddî tazminat talep eden davacı, daha sonra manevî tazminat da talep ederek nihaî talep sonucunu artırabilecek midir? Kanaatimizce, bu kanun değişikliğinin amacı aynı işlem veya eylemden kaynaklanan zararların, tam yargı davası süresince –nihaî karar verilinceye kadar– aynı yargılamaya dahil edilmesine imkân sağlamaktır. Bu durumda, aynı idarî işlem ve eylemden kaynaklanmış olmak şartıyla, sadece maddî tazminat talebine ek olarak sonradan manevî tazminat gibi diğer tazminat kalemleri veya aynı zarar nedeniyle faizin de talep edilebileceği kanaatindeyiz⁷⁸. Ancak davacı, tam yargı davasındaki talebi artırmak suretiyle, başka işlem ve eylemlerden kaynaklanan taleplerini ileri sürememelidir. Zira, böyle bir durumda, bu kanun değişikliği, münferiden dava açma süresi kaçırılan eylem ve işlemlerin de aynı yargılamaya dahil edilerek talep edilebilmesine imkân tanır ki, değişikliğin amacının bu olmadığı kanaatindeyiz.

Kanunun imkân tanıdığı şekilde talep sonucu nihaî karar verilinceye kadar artırılabilir. Hâkimin yargılamayı sona erdirerek davadan elini çektiği kararı ifade eden nihaî karardan⁷⁹ sonra talep sonucu ar-

628; Deynekli, s. 21; Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 06.03.2013, E. 2012/4-824, K. 2013/305 (Kazancı Bilişim-İçtihat Bilgi Bankası); Yargıtay 4. HD, 18.11.2003, E. 2003/2835, K. 2003/13541 (Kazancı Bilişim-İçtihat Bilgi Bankası).

⁷⁸ Danıştay bu değişiklikten önce bazı kararlarında, sonradan başka bir tam yargı davası ile faiz istenemeyeceğine hükmetmekteydi: “Davacının yargı kararı gereği yapılan ödemeye faiz işletilmesi ve ödenmesi isteğiyle idareye yaptığı başvuru, idari davaya konu edilebilecek nitelikte bir işlem tesisine yönelik başvuru olmadığı gibi, faizle karşılanmasını istediği zararın bu işlemten doğmadığı açıktır. Asıl zararı atama işleminden doğan ve ilk dava ile karşılanan davacının aynı işleme dayandırdığı “faizden yoksun kalma” biçimindeki zararını ayrı bir davaya konu etmesine, açılmış bir tam yargı davasında, talep edilmemiş olan faiz için ayrı bir dava açılmasına olanak veren bir hükmün bulunmadığından ve bir işlemten doğan zarar için birden fazla tam yargı davası açılmasına hukuken olanak yoktur.” Danıştay 5. D., 19.02.2008, E. 2005/5463, K. 2008/876 (Kazancı Bilişim-İçtihat Bilgi Bankası).

⁷⁹ Kuru-Arslan-Yılmaz, s. 450; Pekcanıtez-Atalay-Özekes, s. 804; Muşul, s. 448.

tırılamaz. Diğer bir deyişle, kanun yolu aşamasında talep sonucunun artırılabilmesi mümkün değildir. Ancak kanun yolu aşamasında karar bozulur ve bu bozma kararı doğrultusunda yargılamaya devam edilirse artık talep sonucunun tekrar bir nihaî karar verilinceye kadar artırılabilceğini kabul etmek gerekir⁸⁰. Nitekim, Danıştay da bu değişikliğin kanun yolu aşamasındakiler dahil tüm derdest davalara uygulanacağını kabul ederek, kanun yolunda bozulan kararların devam eden yargılamasında talep sonucunun artırılabilceği doğrultusunda karar vermiştir⁸¹.

I. Değerlendirme

Belirsiz alacak davasının amaçları dikkate alındığında, hukukumuzda bu yönde somut bir düzenlemenin yer almadığı dönemde dahi bu davanın açılabilmesi gerektiği belirtilmiştir⁸². Hukuk yargılaması bakımından belirtilen bu görüş, talep sonucunun belirli olması kuralının sadece talep sonucunun belirlenebilir olduğu durumlara özgü olduğunu; buna karşılık, alacak miktarının belirlenemediği hâllerde davacıdan mutlaka tam bir talep sonucu beklenmemesi gerektiğine dayanmaktadır.

⁸⁰ Özel hukukta ise, bu husus tartışmalıdır. Bir görüş, bozmadan sonra ıslahın mutlak olarak caiz olması gerektiğini savunurken; karşı görüşe göre, bozmadan sonra ıslah ancak usulî kazanılmış hakkı zedelemeyecek derecede mümkün olmalıdır. Bu konuda bkz. Kuru-Arslan-Yılmaz, s. 532; Yılmaz, Islah, s. 518; Pekcanitez-Atalay-Özekes, s. 624; Karslı, s. 681-682; Deynekli, s. 26 vd.

⁸¹ “Davacılar vekili tarafından, davanın maddi tazminata ilişkin kısmı yönünden ıslah talebinin nazara alınmaması nedeniyle temyiz isteminde bulunulmuş ise de, 30.04.2013 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğü giren ‘İnsan Hakları ve İfade Özgürlüğü Bağlamında Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun’ ile 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 16. Maddesinin dördüncü fıkrasına eklenen hüküm ile tam yargı davalarında dava dilekçesinde belirtilen miktarın, süre veya diğer usul kuralları gözetilmeksizin nihai karar verilinceye kadar, harcı ödenmek suretiyle bir defaya mahsus olmak üzere artırılabilceği ve bu miktarın artırılmasına ilişkin dilekçenin otuz gün içinde cevap verilmek üzere karşı tarafa tebliğ edileceği, bu hükmün, kanun yolu aşaması dahil yürürlük tarihinde derdest olan davalarda uygulanacağı kurala bağlanmış olup, davanın maddi tazminata ilişkin kısmının Danıştay Onuncu Dairesi’nin 31.3.2010 tarih ve E: 2009/14473, K: 2010/2490 sayılı kararıyla onanıp kesinleştiğinden, ıslah talebinin bu aşamada dikkate alınması mümkün değildir.” Danıştay 15. D., 09.05.2013, E: 2013/4405, K: 2013/3335 (Kazancı Bilişim-İçtihat Bilgi Bankası).

⁸² Pekcanitez, s. 29.

Tam yargı davalarının, zararın gerçekçi ve tam olarak tazminini sağlama amacı⁸³ dikkate alındığında, koşulların sağlanması hâlinde belirsiz tam yargı davasının kabul edilmesi gerektiği sonucuna varılmalıdır. Zira, ancak bu şekilde, kesin hüküm, fazlaya ilişkin haklarla ilgili dava açma süresinin geçmesi, miktarın çok fazla gösterilerek harç konusunda zarara uğranılması veya talebin sadece bir kez artırılabilmesi gibi olumsuzluklar söz konusu olmaksızın, davacının zararı etkin ve tamamen giderilebilecektir. Böyle bir dava, sadece yukarıdaki içtihadı birleştirme kararına konu olan somut uyuşmazlığa benzer durumlarda değil, talep sonucunun dava dilekçesinde gösterilemeyeceği her uyuşmazlık bakımından caiz olmalıdır⁸⁴. Doktrinde bu sorunun tam yargı davalarında taleple bağıllık ilkesi uygulanmaksızın, davacının talep sonucundan daha fazla da olsa uğranılan gerçek zarara hükmedilmek suretiyle de çözülebileceği dile getirilmiştir⁸⁵. Bu görüş, davacının haklı olduğu ve korunması gerektiği varsayımına dayanarak, dilekçede talep sonucunun gösterilmesi ve taleple bağıllık kuralının bir arada uygulanmasının olumsuzluklarını gidermeye çalışmaktadır. Ancak, taleple bağıllık kuralı tamamen terk edilirse, davacı düşük harç ödemek amacıyla mümkün olan en az talep sonucuyla dava açacaktır. Bu durumda, dava açıp mahkemeleri gereksiz yere meşgul etmeden önce davacıyı haklılığını düşünmeye iten tek sebep de ortadan kalkacaktır. Hak arama özgürlüğü bu şekilde bir uygulamaya imkân verecek derecede yorumlanamaz. Aksi hâl, yargılama hizmetinden faydalanan kişilerin kamuya yüklediği yükün tamamını tüm bireyler üzerine yükleyecektir. Oysa bu hizmete baş-

⁸³ Güran, s. 167; Ünlüçay, s. 6; "Tazminat davalarının yargı denetimiyle amaçlanan sonuca ulaşabilmesi ilgililerin subjektif hukuki durumlarında ortaya çıkan hak ihlallerinin tam olarak giderilmesi, 'adil bir doyum' sağlanabilmesi, zararın gerçekçi biçimde tazminiyle mümkündür." Danıştay 5. D., 29.09.2004, E. 2000/3316, K. 2004/3372 (Kazancı Bilişim-İçtihat Bilgi Bankası); "İdarenin hukuki sorumluluğu, kişilere lütuf ve atıfet duyularıyla belli miktarda para ödenmesini öngören bir prensip olmayıp; demokratik toplum düzeninde biçimlenen idare-birey ilişkisinin doğurduğu hukuki bir sonuçtur. İdari uargı da, bu anlayış doğrultusunda, idare hukukunun ilke ve kurallarını uygulamak suretiyle, idarenin hukuki sorumluluk alanını ve sebeplerini içtihadıyla saptamak zorundadır." Danıştay 10. D., 29.04.2008, E. 2007/3301, K. 2008/2939 (Kazancı Bilişim-İçtihat Bilgi Bankası).

⁸⁴ Birtok, s. 38.

⁸⁵ Ünlüçay, s. 9.

vuran kişinin harç ödemek gibi kendi aleyhine olabilecek bir hususu da dikkate alarak yargıya yönelmesi gerekir. Bu nedenlerle, taleple bağlılık ilkesini terk etmektense, yukarıda belirtilen koşullarda talep sonucunu belirleyemeyecek davacıya, dilekçede belirli bir miktar göstermeksizin tam yargı davası açabilmesi olanağı sağlanması daha yerinde bir tercih olacaktır.

Ayrıca, yukarıda değindiğimiz 29.12.1983 tarihili Danıştay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu kararında gerçekleşen şartların bir arada gerçekleştiği durumlarda, 6459 sayılı Kanunla getirilen tam yargı davalarında dilekçede belirtilen miktarı bir defaya mahsus artırabilme imkânı, belirsiz tam yargı davasının yerini tutabilecek nitelikte değildir. Zira bu içtihadı birleştirme kararına konu olan somut olaya benzer durumlarda, nihaî kararın verildiği anda dahi zararın miktarını tam olarak tespit etmek ne davacı için ne de mahkeme için mümkündür. Bu tür durumlarda, idare mahkemesinin net ve açık bir miktara hükmetmemesi doktrinde eleştirilmişse de, bu durum özellikle iptal edilen idarî işlemler nedeniyle uğranılan zararların iptal kararının gereği yerine getirilene kadar devam edecek olması nedeniyle, idare hukukuna özgü kaçınılmaz bir sonuçtan kaynaklanmaktadır. İdarenin, iptal kararının gereğini uygulayacağı zamana kadar davacının zararı devam edeceğinden, 6459 sayılı Kanunla getirilen imkânla davacının nihaî karar anına kadar talep sonucu artırabilmesi de tam olarak ihtiyaçları giderecek nitelikte değildir. Burada, yargının tazminatı belirleme yetkisini tamamen idareye devrettiğinden de söz edilemez. Zira esasen idare mahkemesi ödenecek tazminatın çerçevesini kararında çizecek, sınırlayacaktır. İdarece yapılacak olan mahkeme kararında belirtilen çerçevede kalan tazminat tutarının miktarını tespit etmekten ibaret olacaktır. Böyle bir durumda, idarenin tespitlerine karşı ayrı davalar açılarak yargının meşgul edileceği endişesi⁸⁶ de esasen eleştiriye açıktır. Zira idareye böyle bir imkân tanınmazsa davacının başvurabileceği tek yol, mahkeme kararının verilmesinden sonra meydana gelen zararları için ayrı bir

⁸⁶ Çağlayan, İdarî Yargılama, s. 564-565.

dava açması olacaktır⁸⁷. Bu durumda ise, davacının yeni bir tam yargı davası açarak hükmün kurulmasından sonra ortaya çıkan zararları için yargıyı yeniden meşgul edeceği muhakkaktır. Bu nedenle, talep sonucu belirlemenin davacıdan beklenemeyeceği veya objektif olarak imkânsız olduğu hâllerde, davacıya belirsiz tam yargı davası açma ve yargılama süresince zararın belirlenebilmesi hâlinde talep sonucunu kesinleştirme imkânı tanımak; nihaî karar anında dahi hâlen devam eden zararların söz konusu olduğu hâllerde ise, zarar doğuran sebebin idarece sonra erdirildiği ana kadar belirli çerçevede zararın sınırlarını çizmek ve bu durumda net miktarın idarece belirlenmesine hükmetmek yerinde olacaktır⁸⁸. Böyle bir çözüm tarzı, idarî yargılama hukukunda açık kanunî düzenlemelere bağlanamamış veya hâlen tartışmalı olan, dava açma süresi, derdestlik ve kesin hüküm gibi ilk nihaî karardan sonra ortaya çıkacak zararların talep edilmesinde karşılaşılabilecek muhtemel olumsuzlukları da bertaraf edecek nitelikte olacaktır.

Daha açık bir ifadeyle, Hukuk Muhakemeleri Kanununda düzenlenen belirsiz alacak davasının koşullarından yola çıkılarak ve yukarıdaki Danıştay kararları da dikkate alınarak, idarî yargılamada da belirsiz alacak davasına benzeyen ve fakat bu yargılamanın kendine özgü farklılıklarını da gözetken, yukarıda değinilen şekilde ortaya çıkabilecek bir belirsiz tam yargı davası açma imkânı kabul edilmelidir⁸⁹.

⁸⁷ Tan, s. 946; Gözübüyük/Tan, s. 704.

⁸⁸ Bkz. Zabunoğlu, s. 609.

⁸⁹ Nitekim Hukuk Muhakemeleri Kanunundan sonra Tüketici Hakem Heyetleri Yönetmeliği'nde de (Resmî Gazete, 27.11.2014, S. 29188), talep konusunu belirlemenin imkânsız veya davacıdan beklenemeyecek olduğu hâllere ilişkin düzenleme yapılmıştır. İlgili yönetmeliğin 22. maddesine göre "Ancak başvurunun yapıldığı tarihte uyuşmazlık miktarının tam ve kesin olarak belirlenebilmesinin mümkün olmadığı durumlarda, başvuru sahibinin hukuki ilişkiyi ve asgari bir miktarı belirtmesi ve inceleme sürecinde uyuşmazlık miktarının bilgi veya belgelerle tam olarak tespit edilmesi halinde talep edilen miktardan daha fazlasına veya daha azına tüketici hakem heyetince karar verilebilir." Tüketici hukukunun tüketicuyu koruma amacı da dikkate alınarak, bu düzenleme Hukuk Muhakemeleri Kanununda yer alan belirsiz alacak davasından birtakım farklılıklar içermektedir. Ancak, burada konumuz bakımından önemli olan, talep konusunu belirlemenin imkânsız olduğu durumlarda, talepte bulunanı korumaya yönelik düzenlemelere duyulan ihtiyaç artık diğer hukuk alanlarında da hissedilmeye başlanacak ve idarî yargılama hukuku da bu ihtiyaca sessiz kalamayacaktır.

Nitekim İdarî Yargılama Usûlü Kanunundan önce de Danıştay Kanunuyla özel hukuk kurallarına atıf yapılmayan hâllerde, özel hukuk yargılamasından kurallardan yola çıkılarak idarî yargılama hukukundaki boşlukların içtihatlarla doldurulması gerektiği dile getirilmiştir⁹⁰

SONUÇ

İdarî yargıdaki dava türlerinden olan tam yargı davası, özel hukuktaki eda davaları kapsamında yer alan eda davalarına benzemektedir. Özel hukuktaki eda talepli davalar, tam eda davası, kısmî dava ve belirsiz alacak davası şeklinde üç farklı şekilde olabilirken, bu konuda İdarî Yargılama Usûlü Kanununda açık düzenleme yoktur. Ancak, özel hukuk yargılamasında 2011 yılında Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile kabul edilen belirsiz alacak davası, idari yargılama hukukunda çok daha eski bir uygulamaya sahiptir. Belirsiz alacak davasına özel hukukta duyulan ihtiyaçlar, aynen ve hatta idarî yargının kendine özgü birtakım özellikleri nedeniyle daha da yoğun bir şekilde idarî yargılamada da hissedilmiştir. Bu nedenle, idarî yargıda bu dava türü, çeşitli içtihatlarla kabul edilmiş ve uygulanagelmıştır.

Tam yargı davasında dilekçeyle zararı tam olarak tespit edemeden kaynaklanan sorunlar, 6459 sayılı Kanunla getirilen ve dilekçedeki talep sonucunu nihaî karar verilinceye kadar bir defaya mahsus artırabilme imkânıyla bir nebze olsun giderilmiştir. Ancak, bu kanunî değişiklikler de içtihatlarla kabul edilen belirsiz tam yargı davasının yerini tutabilecek nitelikte değildir. Zira, 6459 sayılı Kanun bir defaya mahsus ve sadece nihaî karar verilinceye kadar talep sonucu artırmaya imkân tanımaktadır. Oysa, içtihadı birleştirme kararında da belirtilen somut durumlarda nihaî kararın verildiği anda dahi zararın kesin olarak tespit edilebilmesi mümkün değildir.

Özetle, idarî yargılama hukukundaki mevzut içtihatlarla belirsiz tam yargı davasının koşullarını, özel hukuktaki belirsiz alacak davasına paralel bir şekilde belirlemiştir. Ancak, idarî yargılama hukukunda

⁹⁰ Eroğlu Yaşar, “Danıştay Kanunuyla Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununa Atıf Yapılmayan Hallerde Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun Uygulanışı”, *Danıştay Dergisi*, S. 8, s. 24. Karşı görüşte Doğrusöz, s. 1933.

da çoğunlukla kabul edilen taleple bağıllık ilkesi gereği, bu yargılama da da belirsizlik davanın tamamına ilişkin değil, sadece kesin bir talep sonucuna yönelilmiştir. Diğer bir deyişle, belirsiz alacak davasında da davacı talebinin sınırlarını ve hukukî dayanaklarını net olarak ortaya koymalıdır. Tamamen belirsiz, hukukî dayanakları ve çerçevesi çizilmemiş bir zararın giderilmesi belirsiz tam yargı davası kapsamında kabul edilemez. Örneğin, iptali istenen işlemin tesis edildiği ve zararın ortaya çıkmaya başladığı tarihten bu iptal kararının uygulandığı tarihe kadar ortaya çıkan zarar talep edilebilir; ancak, bu kararın ne zaman uygulanacağı bilinemeyeceğinden miktar kesin olarak belirlenemez. Bu şartlarda davacının, sadece ortaya çıkan zararın giderilmesi talebi, herhangi bir zaman sınırı ve bu zararın dayanağı işlem belirtilmeksizin kabul edilemez ve belirsiz tam yargı davası kapsamında açıklanamaz.

Kaynakça

- Birtek Fatih, "Tam Yargı Davalarında Fazlaya İlişkin Hakların Saklı Tutulması ve Anayasa Mahkemesi'nin 12.06.2008 Tarihli Kararı", *Terazi Hukuk Dergisi*, Temmuz 2009, S. 35, Yıl 4, s. 19-39.
- Candan Turgut, *Açıklamalı İdari Yargılama Usulü Kanunu*, 5. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2012.
- Çağlayan Ramazan, "İdarî Yargıda Kesin Hüküm", *Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1999, C. III, S. 1, s. 123-141, (Kesin Hüküm).
- Çağlayan Ramazan, *İdarî Yargılama Hukuku*, 3. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2013, (İdarî Yargılama).
- Deynekli Adnan, *Medeni Usul Hukukunda Islah*, Bilge Yayınevi, Ankara 2013.
- Doğrusöz M. Ezhan, "İdarî Yargılama Usulü Kanunu'nda Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'na Yapılan Atıf Düzenlemesi", *Legal Mali Hukuk Dergisi*, 2006, S. 20, s. 1925-1937.
- Ergen Cafer, *İdarî Yargı Davaları*, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2008.
- Erkut Celal, "İdarî Yargının Yeniden Yapılandırılmasında Yargılama Hukuku Kurallarının Etkinleştirilmesi Sorunu", *İdarî Yargının Yapılandırılması ve Karşılaştırmalı İdarî Yargılama Usulü*, Danıştay Sempozyumu 11-12 Mayıs 2001, Ankara 2003, s. 87-103.
- Eroğlu Yaşar, "Danıştay Kanunuyla Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununa Atıf Yapılmayan Hallerde Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun Uygulanışı", *Danıştay Dergisi*, S. 8, s. 24-32.

- Görgün L. Şanal/Kodakoğlu Mehmet, *Medeni Usul Hukuku*, Yetkin Yayınları, Ankara 2012.
- Gözler Kemal, *İdare Hukuku*, C. II, 2. Baskı, Ekin Yayınevi, Bursa 2009.
- Gözler Kemal/Kaplan Gürsel, *İdare Hukuku Dersleri*, 12. Baskı, Ekin Yayınevi, Bursa 2012.
- Gözübüyük A. Şeref/Tan Turgut, *İdare Hukuku*, C. II, 7. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara 2014.
- Güran Sait, “Türk İdare Hukukunda Tazminat Miktarının Saptanması”, *Sorumluluk Hukukunda Yeni Gelişmeler III Sempozyumu*, Ankara 12-13 Mayıs 1979, İstanbul 1980, s. 151-170.
- Günday Metin, “Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Hükümlerinin İdari Yargıda Uygulama Alanı”, *İdari Yargının Yapılandırılması ve Karşılaştırmalı İdari Yargılama Usulü*, Danıştay Sempozyumu 11-12 Mayıs 2001, Ankara 2003, s. 79-86.
- Karakış Şefik, “İdari Yargıda Islah Üzerine Bir AİHM Kararı”, *Güncel Hukuk*, Aralık 2009, s. 62-65.
- Karslı Abdurrahim, *Medeni Muhakeme Hukuku*, 3. Baskı, Alternatif Yayıncılık, İstanbul 2012.
- Kaya Cemil, “İdari Yargıda Mahkeme Kararlarının Uygulanmaması Nedeniyle Manevi Tazminat İstemi”, *Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2010, C. XIV, S. 1-2, s. 59-77.
- Kaya Cemil/Akcan Recep, “Medeni ve İdari Yargıda İddia ve Savunmanın Genişletilmesi veya Değiştirilmesi Yasası”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 2009, C. LXVII, S. 1-2, s. 123-141.
- Keskin Bayram, “İdarî Yargı Kararlarının Uygulanmasında Hukukî veya Fiilî İmkânsızlık”, *Terazi Hukuk Dergisi*, 2009, S. 38, s. 41-54.
- Kuru Baki/Arslan Ramazan/Yılmaz Ejder, *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 24. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2013.
- Muşul Timuçin, *Medeni Usul Hukuku*, 3. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2012.
- Onar Sıddık Sami, *İdare Hukukunun Umumi Esasları*, III. Cilt, 3. Baskı, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul 1966.
- Özcan Elvin Evrim, “İdari Yargılama Hukukunda Islah”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 2011, S. 92, s. 223-237.
- Özelçi Aytaç/Simil Cemil, “İdari Yargının İşlevi Yönünden Islah Kurumu”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2009, C. XI, (Bilge Umar’a Armağan C.II), s. 1715-1751.
- Özgüldür Serdar, *Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Kararları Işığında Tam Yargı Davaları*, Yetkin Yayınları, Ankara 1996.
- Pekcanıtez Hakan, *Belirsiz Alacak Davası*, Yetkin Yayınları, Ankara 2011.
- Pekcanıtez Hakan/Atalay Oğuz/Özekes Muhammet, *Medeni Usul Hukuku*, 14. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2013.
- Pınar İbrahim, “İdari Yargı Kararlarının Uygulanması Aşamasında Karşılaşılan Sorunlar”, *Terazi Hukuk Dergisi*, 2007, S. 16, s. 93-119.

- Simil Cemil, *Belirsiz Alacak Davası, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2013.*
- Şahiner Muhammed Emin/Pinegöz Aysun, *İdari Yargılama Usulü Kanunu, Bilge Yayınevi, Ankara 2013.*
- Tan Turgut, *İdare Hukuku, Turhan Kitabevi, Ankara 2011.*
- Ünlüçay Metin, “İdarenin Tazmin Borcu ve Enflasyon Olgusu”, *Danıştay Dergisi*, 1998, S. 94, s. 3-10.
- Yayla Yıldızhan, *İdare Hukuku, 2.Baskı, Beta Basım, Eylül 2010.*
- Yılmaz Ejder, *İslah, 4. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2013, (İslah).*
- Yılmaz Ejder, “İdari Yargıda İddia ve Savunmanın Genişletilmesi/Değiştirilmesi Yasası”, *Ankara Barosu Dergisi*, 1983, S. 3-4, s. 11-34, (Yasak).
- Zabunoğlu Yahya Kazım, *İdare Hukuku, C. II, Yetkin Yayınları, Ankara 2012.*